Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi Cilt:19, No:2 (Yıl: 2020), s. 467-500

DEĞİŞEN DÜNYA DÜZENİNDE YENİ ALMAN DIŞ POLİTİKASI

Başar ŞİRİN*

Araştırma Makalesi

Öz

Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından ABD'nin sağladığı güvenlik şemsiyesi altında ihracat temelli bir ekonomi kurmuştur. Eş zamanlı olarak Avrupa entegrasyonu sürecine odaklanmış böylece Avrupa ekonomik ve siyasi birliğinin oluşmasında öncü rol oynamıştır. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesi ardından ortaya çıkan yeni dünya düzeni, Almanya'nın bu geleneksel dış politika yaklaşımını daha fazla sürdüremeyeceğini açıkça göstermiştir. Bir taraftan müttefiklerinin Almanya'ya daha çok sorumluluk alma yönünde baskıları, diğer taraftan geleneksel yaklaşımların yeni sorunları çözmede yetersiz kalması, Almanya için yeni bir dış politika stratejisinin oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda çalışma ilk olarak Almanya'nın Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında izlediği dış politikayı farklı teorik yaklaşımlar açısından incelemekte, ardından Almanya'nın güncel dış politika sorunlarını ele almaktadır. Son olarak oluşturulan yeni dış politika stratejisi önündeki engeller ve fırsatlar değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Almanya, Dış Politika, Transatlantik İlişkiler, Avrupa Birliği, NATO*

A New German Foreign Policy in the Changing World Order

Abstract

After the end of WWII, Germany established an export-oriented economy under the US security umbrella. Simultaneously, it played a leading role in the formation of European economic and political unity. However, in the post-Cold War period, the pressure of its allies to take more responsibility and the inadequacy of the traditional approaches to solving the unexpected problems clarified that Germany could no longer maintain this traditional foreign policy approach and it needed a new foreign policy strategy. In this context, this study first examines Germany's foreign policy in

* Dr., Freie Universität Berlin, Otto-Suhr-Institut für Politikwissenschaft, Siyaset Bilimi Doktora Programı, E-posta: basar.sirin@fu-berlin.de, ORCID ID: 0000-0002-8962-236.
Makalenin Gönderilme Tarihi: 09/01/2020 Kabul Edilme Tarihi: 12/10/2020

the Cold War period and afterward in terms of different theoretical approaches, and then discusses the current external problems of Germany. Finally, it evaluates the obstacles and opportunities in front of the new German foreign policy strategy.

Keywords: *Germany, Foreign Policy, Transatlantic Relations, European Union, NATO*

Giriş

Kurulduğu 1949 yılından itibaren Federal Almanya Cumhuriyeti'nin dış politikasını tanımlamada en çok kullanılan kavramlardan biri şüphesiz "devamlılık" olmuştur. Öyle ki 1992-1998 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Alman siyasetçi Klaus Kinkel, bu kavramın tartışılmaz konumunu açıklamak için Almanya'nın en önemli üç dış politika prensibini "devamlılık, devamlılık ve devamlılık" olarak sıralamıştır.[1] Her ne kadar devamlılık kavramı uzun yıllar boyunca pek çok farklı açıdan değerlendirilmişse de esasında bu anlayış ekseninde Alman dış politikasının şekillendiği üç temel çevreden bahsedilebilir.[2] Bu çevrelerden ilki; Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde şekillenmiş ve Soğuk Savaş yılları boyunca Almanya'nın güvenliğinin sağlanmasında en önemli rolü oynayan "Transatlantik İş Birliği" dir. İkinci çevre olan "Avrupa Politikası" ise temel olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa bütünleşmesi sürecine odaklanırken, bu sürecin kurumsal ve ekonomik sürdürülebilirliğinde Almanya'nın oynadığı aktif rol ile ortaya çıkmıştır. Üçüncü ve son çevre olan "Doğu Politikası" ise; Soğuk Savaş yıllarında Doğu Almanya ve Sovyetler Birliği, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Rusya Federasyonu ve diğer Doğu Avrupa ülkelerine karşı izlenen hem güvenlik hem de iş birliğini kapsayan çok yönlü bir yaklaşımdır.

Öte taraftan Federal Almanya'nın kurulmasından yetmiş, Almanya'nın yeniden birleşmesinden otuz yıl sonra ne devamlılık kavramı ne de süregelen dış politika ilkeleri, Almanya'nın güncel dış politika ve güvenlik sorunlarını çözmek için yeterli olmaktadır. Hızlı bir şekilde değişerek birçok yeni risk ve probleme gebe bu yeni dünya düzeninde, ünlü Alman tarihçi Hans Peter Schwarz'ın ifade ettiği gibi Almanya adeta "pusulasız" bir devlet olarak yeni bir dış politika anlayışına ve stratejisine acil bir şekilde ihtiyaç duymaktadır.[3] Günümüzde ilk olarak İkinci Dünya Savaşı'nın bitişinden itibaren Avrupa'da

---

1 Eberhard Sandschneider, "Deutsche Außenpolitik: eine Gestaltungsmacht in der Kontinuitätsfalle," Aus Politik und Zeitgeschichte 62, no 10 (2012): 5.

2 Andreas Wirsching, "Die Beziehungen zu den USA im Kontext der deutschen Außenpolitik 1982–1998," içinde *Die Ära Kohl im Gespräch: Eine Zwischenbilanz*, ed. Günter Buchstab et al. (Köln Weimar: Böhlau Verlag, 2010), 357.

3 Hans-Peter Schwarz, *Republik ohne Kompass: Anmerkungen zur deutschen Außenpolitik*, (Berlin: Propyläen Verlag, 2005).

üstlendiği güvenlik rolünden çekilmeye karar veren ve Avrupalı müttefikleri ile başta ticaret olmak üzere birçok hususta çatışma halinde olan ABD, ikinci olarak Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması, mülteci krizi ve koronavirüs salgını sonrası tüm Avrupa'da baş gösteren ekonomik dalgalanmayı içerisinde barındıran Avrupa içi belirsizlikler ve son olarak Suriye, Ukrayna, Balkanlar gibi Avrupa güvenliği bakımından kritik bölgelerde hızla artan Rusya etkisi Almanya'nın en temel üç temel dış politika referansının da sorgulanmasına yol açmıştır. Aynı zamanda Almanya'nın uluslararası ticarette hem en önemli partnerlerinden hem de büyük rakiplerinden biri olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin ABD ile yaşadığı ticaret savaşı sebebiyle serbest ticareti gerileten önlemlere başvurması, ayrıca Hong Kong ve Sincan gibi bölgelerde yaşanan ağır insan hakları ihlalleri Almanya'yı bir diğer önemli küresel güce karşı hızla yeni pozisyon almaya zorlamaktadır. Tüm bunlara ek olarak Almanya; İran'dan Mali'ye, Yemen'den Karayiplere dünyanın farklı coğrafyalarında birbirinden farklı krizlere karşı arabuluculuk veya insani yardım gibi alternatif mücadele yöntemleri ile de uluslararası siyasetteki ağırlığını arttırmaya çalışmaktadır.

Bu çerçevede makalenin ilerleyen bölümlerinde; İkinci Dünya Savaşı'nın bitişiyle beraber kurulan Batı Almanya devletinin Doğu ile tekrar birleştiği ve 1990 yılına kadar izlediği dış politika farklı Uluslararası İlişkiler (Uİ) teorileri açısından incelenirken, İkinci Dünya Savaşı'nın kaybedeni olarak ABD ve Avrupa entegrasyonu temelinde kurulan Alman dış politikasının normalleşme süreci hem teorik hem de siyasi yönden değerlendirilecektir. Ardından; Almanya'nın hızla değişen dünya düzenindeki rolü için önerilen "jeoekonomik güç" kavramı tartışılacaktır. Son bölümde ise Almanya'nın bu yeni dünya düzeninde karşılaştığı yeni problemler sıralanacak, Almanya'nın önündeki fırsat ve sınırlamalar çerçevesinde oluşturmaya başladığı "sorumlu" dış politika anlayışı değerlendirilecektir.

I. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Alman Dış Politikası Yaklaşımları

A. Anaakım Uluslararası İlişkiler Teorileri

İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Federal Almanya Cumhuriyeti'nin dış politikasının oluşmasında en önemli unsurlardan biri şüphesiz savaşın yarattığı ağır sonuçlar olmuştur. Savaşın sona ermesinin ardından ABD ve Sovyetler Birliği önderliğinde ortaya çıkan iki kutuplu yeni dünya düzeni, bu iki süper gücün etkisi altında 24 Mayıs ve 7 Ekim 1949 tarihlerinde Batı ve Doğu olmak üzere iki farklı Alman devletinin kurulmasına yol açmıştır. Takip eden uzun yıllar boyunca da bu iki süper gücün etkisi dış politika konusunda açık bir şekilde temel belirleyici olmuştur.

Bu yeni dönemde Batı Almanya'nın dış politikası özellikle ilk Şansölye Konrad Adenauer etkisinde şekillenmiştir. 1951-1955 yıllarında Dışişleri Bakanlığı görevini de üstlenen Adenauer, Almanya'nın batı yanlısı bir dış politika izleyerek, Avrupa bütünleşmesinde aktif rol oynaması yönünde bir genel hat belirlerken, özellikle askeri güç konusunda bir kısıtlama politikasını kabul etmiştir.[4] "Sınırlama kültürü" olarak adlandırılan bu politika çerçevesinde Almanya'nın askeri gücüyle değil üretim ve ihracat kapasitesinden gelen ekonomik gücüyle uluslararası arenada yer alması tercih edilmiştir.

Federal Almanya'nın kendine özgü olan bu dış politika çizgisi şüphesiz anaakım Uİ teorilerinin kendilerini sınamaları bakımından önem kazanmıştır. Bu yaklaşımlar içerisinde en çok kullanılanlardan birisi ise liberalizm okulu olmuştur. 19. yy. düşünürlerinden John Stuart Mill ve Jeremy Bentham'ın *homo oeconomicus* kavramını temel alan "faydacı liberalizm" anlayışı teorik olarak her biri farklı yönlerde gelişen liberal yaklaşımlar içerisinde literatürde en çok kullanılanlardan biri olmuştur. Bu görüşe göre, fayda maksimizasyonunu amaçlayan rasyonel siyasi aktör ve toplumsal gruplar dış politika üzerinde temel belirleyici aktörler olarak kabul edilirler. Bu bağlamda; ülkede yer alan siyasi ve idari aktörlerin yanında özel şirketler, ekonomik amaçlı baskı ve diğer çeşitli siyasal çıkar grupları gibi özel aktörler, çoğunlukla belirli bir dış politika konusundaki ilgilerinin yoğunluğuna bağlı olarak ikincil belirleyici rolü oynamaktadırlar.[5] Neredeyse tamamen ihracat üzerine kurulmuş olan Alman ekonomisi dikkate alındığında Volkswagen, Siemens, BASF, Rheinmetall gibi dünyanın pek çok ülkesiyle yakın ticari ilişkiler içinde olan dev sanayi kuruluşları ile Alman Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği (DIHK) gibi çatı örgütlerinin özellikle ekonomik yaptırımlar ve ticaret ambargoları konusunda hükümet üzerine oluşturduğu baskı düşünüldüğünde liberal yaklaşım bu dönemde izlenen Alman dış politikası ile uyumlu gözükmektedir.[6] Liberal dış politika yaklaşımının bir diğer önermesi ise bu dominant dış politika aktörleri arasında önemli bir değişiklik olmadığı sürece herhangi bir politika değişikliği öngörmemesidir.[7] Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemden başlayarak günümüze kadar Alman dış politikasının yaşadığı

---

4 Helga Haftendorn, *Coming of age: German foreign policy since 1945,* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2006), 23.

5 Corrina Freud ve Volker Rittberger, "Utilitarian-Liberal Foreign Policy Theory," içinde *German Foreign Policy Since Unification: Theories and Case Studies*, ed. Volker Rittberger (New York: Manchester University Press, 2001), 69-92.

6 Rene Wagner ve Andreas Rinke, "German industry steps up drive to prevent Russia sanctions," *Reuters*, Mayıs 16, 2014, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://www.reuters.com/article/us-germany-russia-business-idUKBREA4F0F020140516.

7 Freud ve Rittberger, "Utilitarian-Liberal Foreign Policy Theory," 72-92.

değişimler göz önüne alındığında hem siyasi aktörlerde, hem de diğer ikincil aktörlerde büyük bir değişim yaşanmaması liberal yorumun bu değişiklikleri açıklamada yetersiz kaldığı noktalardır.

Diğer önemli Uİ teorilerinden realizmin Alman dış politikasına yaklaşımı ise liberalizm ile karşılaştırıldığında oldukça mesafeli olmuştur. Özellikle Alman dış politikası üzerine çalışan pek çok düşünürün, realizmin 21. yüzyılın gerçekleri için artık uygun olmadığına dair görüşleri bu duruma yol açan en önemli sebeplerden biridir.[8] Realist okulun John Mearsheimer ve Kenneth Waltz gibi en bilinen düşünürleri de Almanya'nın bilinçli olarak bağımsız bir büyük güç haline gelmeme isteğini teorik yönden bir "yapısal anomali" olarak kabul etmişlerdir.[9] Yapısal realist yaklaşımın açıklamakta güçlük çektiği politikalar arasında Almanya'nın halen çok taraflılık ve Avrupa entegrasyonu gibi geleneksel prensiplerine bağlılığını sürdürmesi, ulusal çıkarlarının tanımlanmasında yine bu çok taraflı politikanın aktif rol oynaması ve askeri bir siyasi kültür oluşturma fikrinden uzak kalmaya devam edilmesi hususları özellikle göze çarpmaktadır.[10] Buna karşın realist gelenek içindeki daha güncel yaklaşımlardan biri olan "neoklasik realizm" son yıllarda özellikle dış politika analizlerinde daha sık tartışılır hale gelmiştir. Yapısal realizmin yerel aktör ve sınırlamaları görmezden gelen anlayışının aksine bu yaklaşım sistemik (uluslararası anarşi ve güvenlik ikilemi nedeniyle kısıtlamalar gibi), bölgesel (jeopolitik konum), iç siyasi (yerel baskı grupları) ve bilişsel faktörleri (tehdit algısı) birleştirerek çok boyutlu bir analizi mümkün kılmaktadır. Son yıllarda Alman dış politikası için de kullanılmaya başlanan bu teorik yaklaşım ile Alman dış politikasında hem devamlılığın hem de değişimin yaşandığı farklı alanlardan bahsedilebilmektedir. Buna göre Almanya'nın menfaat odaklı ama aynı zamanda kurumsal olarak AB içine yerleşik çok taraflı dış politikası Soğuk Savaş sonrası dönemde Almanya'nın benimsediği ve benimsemeye devam edeceği bir yaklaşım olarak görülmüştür. Bu çerçevede bir taraftan AB ve NATO içinde çıkarları doğrultusunda karar süreçlerinde etkisini arttırma bir taraftan da sorumlu dış politika anlayışı çerçevesinde küresel istikrarı, barışı ve refahı teşvik etme devamlılığı sürdüren alanlar olmuştur. Bu dönemde yaşanan en temel yenilik ise değişen sistemik ve bölgesel parametreler sonucunda Almanya'nın karşılaşmak zorunda kaldığı yeni problemler olmuştur. Bununla birlikte özellikle müttefiklerinden gelen Avrupa güvenliği konusunda daha fazla sorumluluk

---

[8] Carlo Masala, "Don't Worry, Be Happy Eine Erwiderung auf Gunther Hellmann," *Welt-Trends: Zeitschrift für Internationale Politik und vergleichende Studien* 43, (2004): 55.

[9] Gunther Hellman, "Fatal Attraction? German Foreign Policy and IR/Foreign Policy Theory," Journal of International Relations and Development 12, no.3 (2009): 260.

[10] Ibid. 260-261

alma baskısı Alman dış politikasının geleceğinin şekillenmesinde en önemli unsurlarından biri olmuştur.[11]

Son olarak "sosyal inşacılık" teorisi hem kendi öngörüleriyle hem de diğer konseptlere yaptığı katkı bakımından Almanya ile ilgili dış politika çalışmalarında en çok tercih edilen teorik yaklaşım olarak göze çarpmaktadır.[12] Sosyal bağlamlarını dikkate almadan oluşturulan her türlü siyasal ve sosyal kavramı kullanmayı reddeden sosyal inşacılık teorisi bu yönüyle oldukça esnek bir ulusal çıkar kavramı öne sürmektedir. Bu düşüncenin önde gelen temsilcilerinden Alexander Wendt'in ifade ettiği gibi; bir devletin kimliği ulusal çıkarlarının ana belirleyicisidir. Devletlerin kimlikleri sosyal olarak inşa edildiğinden ve her türlü sosyal faktöre bağımlı olduğundan, kimlikler ve çıkarlar da kolayca dönüştürülebilir ve buna göre yeniden tanımlanabilir.[13] Bu çerçeveden değerlendirildiğinde, Thomas Banchof yeniden birleşme sonrası Alman dış politikasını devlet kimliği açısından inceleyerek çift kutuplu dünya düzeninin sona ermesine ve Almanya Federal Cumhuriyeti'ne sonradan entegre olan Doğu Alman eyaletlerinin getirdiği yeni yüklere rağmen halen aynı devlet kimliğinin sürmekte olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda, dış politika karar alma süreçleri ve aktörleri yönünden bir değişim yaşanmaması sebebiyle Avrupa'nın siyasi ve ekonomik entegrasyonuna öncelik veren çok yönlü Alman dış politikasının devamlılığı, sosyal inşacı yaklaşımın temel iddiası olarak kabul edilebilir.[14] Esasında inşacı görüşün ortaya koyduğu ve devletlerin kimliği temeline dayanan bu yaklaşım pek çok siyaset bilimci tarafından Alman dış politika araştırmaları için en uygun teorik yaklaşım olarak kabul edilmektedir.[15] Buna rağmen devletlerin jeopolitik konumu, ittifakları veya düşmanlıkları gibi birçok faktöre bağlı olarak şekillenen kimlikleri, her bir devletin farklı bir zaman diliminde kendine özgü bir dış politikaya sahip olması sonucunu da doğurmaktadır. Dolayısıyla, değişken ve esnek ulusal çıkar anlayışına dayanan dış politika analizi için neredeyse her farklı durum ve zaman aralığı için farklı vaka çalışmaları gerekmekte, bu da öncül bir teori ortaya koyarak genel dış politika tutumunun kavramsallaştırılmasını ve öngörülmesini oldukça zorlaştırmaktadır.

---

[11] Alexander Reichwein, "Germany's Growing Power in EUrope: From Multilateral Collectivism Towards Re-Nationalization and Destabilization?" içinde *Fear and Uncertainty in Europe: The Return to Realism?* ed. Roberto Belloni, Vincent Della Sala, ve Paul Viotti, (Cham: Palgrave Macmillan, 2018), 89-104.

[12] "TRIP Faculty Survey in Germany," Teaching, Research & International Policy, September 9, 2014, https://trip.wm.edu/charts/#/bargraph/18/2765.

[13] Alexander Wendt, "Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics," *International Organization* 46, no.2 (1992):398.

[14] Thomas Banchoff, "German identity and European integration," *European Journal of International Relations* 5, no.3 (1999): 283.

[15] Hellman, "Fatal Attraction," 264.

B. Almanya'ya Özel Dış Politika Yaklaşımları

Anaakım Uİ teorilerinin yanında Federal Almanya'nın kendine özgü dış politika stratejisi çoğunlukla Almanya örneğinden geliştirilen çeşitli yaklaşımlarca da ele alınmıştır. Alman tarihçi Hans Peter Schwarz'ın 1985 yılında yayınladığı "Ehlileştirilmiş Almanlar"[16] kitabında iddia ettiği, İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya'nın iktidar tutkusundan iktidar unutkanlığına geçtiği savı bu yaklaşımların temelini oluşturan en önemli fikirlerden biri olmuştur. Alman sosyal bilimci Peter Katzenstein da bu fikir çerçevesinde savaş sonrası Almanya'sını "ehlileştirilmiş güç" olarak tanımlayarak bu yeni özelliği Alman dış politikasındaki temel belirleyici olarak göstermiştir. Bu kavrama göre İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman siyasetindeki klasik "güç" kavramı terkedilmiş, bunun yerine bir "siyasi sorumluluk politikası" benimsenmiştir.[17] Başka bir deyişle, Alman karar alıcıları bilinçli olarak Avrupa'da yeni bir Alman dominasyonundan kaçınmış, buna karşılık Avrupa bütünleşmesinde aktif rol oynayarak dış politikasını Avrupa ekseninde belirlemeyi seçmiştir. Öte taraftan Katzenstein'a göre bu kendi kendini sınırlandırma politikası idealist bir dış politika çerçevesinde oluşmamış, aksine Adenauer ve onu takip eden siyasi ve ekonomik karar alıcılarının ortaya koyduğu ulusal çıkar anlayışına en iyi hizmet eden siyasi proje olarak ortaya çıkmıştır.[18] Bu çerçevede, Almanya güvenlik açısından Atlantik İşbirliği'ne, siyasi açıdan da Avrupa Topluluğu'na angaje olurken, bu iş birliklerinin ilerlemesi için kendi egemenlik haklarından gönüllü olarak vazgeçmeyi ulusal çıkarının bir parçası olarak kabul etmiştir.

Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında klasik güç anlayışından vazgeçtiğini iddia eden bir diğer yaklaşım ise Maull ve Harnisch tarafından ortaya konan "sivil güç" anlayışıdır. Her ne kadar bu yazarlar tıpkı Katzenstein gibi Almanya'nın klasik güç temelli ulusal çıkar anlayışından vazgeçtiğini düşünseler de Katzenstein'ın aksine bu vazgeçişi Immannuel Kant ve Karl Deutsch'un düşünceleri etrafında şekillenen liberal-idealist bir felsefi temele dayandırmışlardır.[19] Bu çerçevede, sivil güç olarak kabul edilen devletler, kendi ulusal çıkarlarının yanında uluslararası siyaseti ve uluslararası

---

[16] Hans-Peter Schwarz, *Die gezähmte Deutschen: Von der Machtbesessenheit zur Machtvergessenheit*, (Stuttgart: DVA, 1985).

[17] Peter J. Katzenstein, "United Germany in an Integrated Europe," *Current History* 96, no 608 (1997): 116.

[18] Peter J. Katzenstein, "United Germany in an Integrating Europe," içinde *Tamed Power: Germany in Europe*, ed. Peter J. Katzenstein (Ithaca: Cornell University Press, 1997), 14-15.

[19] Sebastian Harnisch ve Hanns W. Maull, "Introduction" içinde *Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic*, ed. Sebastian Harnisch ve Hanns W. Maull (Manchester: Manchester University Press, 2001), 3-4.

ilişkileri "medenileştirme" gibi idealist bir hedefi benimsemektedirler. Bu hedefe ulaşmak için sivil güç olan bu devletler; uluslararası çatışmalarda güç kullanımından kaçınma ve barışçıl yöntemleri kullanma, uluslararası hukuk temelli çok taraflılığı teşvik etme, sosyal adalet ve demokratik katılım prensiplerini öne çıkarma ve devletler arası karşılıklı bağımlılığı ve iş bölümü destekleme gibi birçok metodu aktif olarak kullanmaktadırlar.[20]

1980'li yıllarda Richard Rosecrance tarafından ortaya atılan "ticaret devleti" konsepti ise tıpkı "ehlileştirilmiş güç" ve "sivil güç" kavramları gibi klasik anlamdaki askeri güç anlayışını reddederek, 20. yüzyılın değişen uluslararası ticaret sisteminin devletler için yarattığı yeni fırsatlara odaklanmıştır. Rosecrance'a göre 20.yy'da yaşanan teknolojik ve endüstriyel ilerlemeler, devletlerin askeri güç yerine başarılı bir uluslararası ticaret politikası izleyerek de ulusal çıkarlarını koruyabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda tıpkı sivil güç anlayışında olduğu gibi savaşın iki yenik devleti Almanya ve Japonya tamamen teknolojik ilerleme ve ihracata odaklı bir politika oluşturarak bu yöntemi kullanan ilk devletler olmuşlardır.[21] Michael Staack'a göre "ticaret devleti" kavramı temelde üç ana unsur etrafında şekillenmektedir. Bunlar: (1) uluslararası ticaretin sürdürülebileceği bir sistem için kendi egemenlik haklarının bazılarından vazgeçme, (2) küresel sosyal refahın sağlanması hedefi ve (3) ulusal çıkarların korunması için sivil strateji ve araçların kullanılmasıdır.[22]

Yukarıda bahsedilen ve 1980'li yıllarda öne sürülmüş bu üç yaklaşım da Alman dış politikasını birbirinden farklı açılardan değerlendirerek özünde Almanya'nın askeri güce dayanan bir ulusal çıkar anlayışını reddetmesini, bunun yerine çeşitli sivil enstrümanları öne çıkararak çok taraflı iş birliği temelli bir dış politika anlayışının izlendiği fikrini ortaya koymuştur. Öte taraftan Federal Almanya'nın hemen yanı başındaki bir başka Alman devleti tarafından güvenliğinin doğrudan tehdit edildiği Soğuk Savaş yıllarında, kıtanın güvenlik anlamındaki en büyük garantörü ABD, yukarıda bahsedilen sivil bir dış politika izlemesine olanak sağlayan en önemli faktör olarak dikkat çekmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bahsedilen üç yaklaşımın da temel çıkış noktası olan klasik güç anlayışının terk edilmesi fikri ABD'nin desteği ile uzun yıllar boyunca başarılı bir şekilde sürdürülmüştür. Bu destek aynı zamanda Almanya'nın kimi ulusal egemenlik haklarından vazgeçme pahasına Avrupa entegrasyonu sürecinde aktif bir rol oynama ve Avrupa

---

[20] Ibid., 4.

[21] Richard N. Rosecrance, *Der neue Handelsstaat: Herausforderungen für Politik und Wirtschaft*, (Frankfurt: Campus-Verlag, 1987).

[22] Michael Staack, *Handelsstaat Deutschland: Deutsche Aussenpolitik in einem neuen internationalen System*, (Paderborn: Ferdinand Schöningh Verlag, 2000), 19.

Ekonomik Topluluğu'nun oluşmasında itici güç olma fırsatı da vermiştir. Her ne kadar Soğuk Savaş sonrası dönemde Almanya'nın günden güne değişen dış politikasını açıklamada bahsedilen üç yaklaşım artık yetersiz kalsa da klasik ulusal çıkar temelli dış politika anlayışına alternatif olarak oluşturulan bu üç konsept uzun yıllar Alman dış politikası tartışmalarında temel referans noktaları olarak yerini almış, takip eden yıllarda ortaya çıkan yeni yaklaşımlar için de önemli bir çıkış noktası olarak kabul görmüşlerdir.

II. Birleşme Sonrası Alman Dış Politikasında Normalleşme

3 Ekim 1990'da gerçekleşen Almanya'nın yeniden birleşmesi ve takip eden dönemde Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile sona eren Soğuk Savaş, Federal Almanya için yaklaşık kırk yıl boyunca izlediği temel dış politika anlayışının değişikliği yönünde ilk işaret fişeğini ateşlemiştir. Her ne kadar iki Almanya'nın birleşmesinin iç politika açısından yaratacağı etki ve olası değişiklikler birleşmeden önce farklı açılardan değerlendirilmiş olsa da bu birleşmiş yeni Alman devletinin dış politika çizgisinin tam olarak şekillenmesi için daha uzun bir zamana gerek duyulmuştur. Bu noktada Almanya'nın ortaya çıkan mevcut yeni durumda izleyebileceği üç temel senaryo ortaya atılmıştır. Bu senaryoların ilkine göre, Almanya'nın tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi ABD'nin küçük ortağı olarak ABD tarafından sağlanan güvenlik şemsiyesi altında kalmaya devam etmesi, buna bağlı olarak da güvenlik harcamaları konusunda hiçbir zaman çok büyük bir yük altına girmemesi öngörülmüştür. Ancak özellikle ABD'nin daha ne kadar süre bu tek taraflı güvenliği sağlayacağının bilinmemesi bu seçeneğin kullanılmasını zorlaştırmıştır. Aynı zamanda böyle yüksek bir bağımlılık sebebiyle Almanya'nın ABD ile iyi ilişkilerinin sürekli olarak korunma zorunluluğu, kimi durumlarda kendi ulusal çıkarlarını, kimi durumlarda da AB ile olan ortak çıkarlarını görmezden gelme ihtimalini de ortaya çıkarmıştır. Bu senaryonun tam tersi olan ikinci senaryo ise Almanya'nın bu yeni çok kutuplu dünyada tam bağımsız bir aktör olarak uluslararası düzen yapıcılardan biri haline gelmesini öngörmüştür. Bu kapsamda ABD, Rusya, Çin gibi diğer büyük güçlerle tamamen çıkarlara bağlı ilişkiler kurularak farklı durumlarda farklı koalisyonların kurulabilmesi planlanmıştır. Ancak bağımsız uluslararası oyun kurucu rolü için gereken yüksek maliyet ve Alman kamuoyunun bahsi geçen rol için hazır olmaması bu ikinci seçeneğin de gerçekleşmesini zorlaştırmıştır. Ara yol da denilebilecek üçüncü senaryoya göre ise; Almanya'nın AB içinde lider bir devlet olarak AB entegrasyonunun güvenlik ve dış politika alanlarında ilerlemesi için aktif rol oynaması, bunu yaparken ortak Avrupa çıkarları ile birlikte ulusal çıkarlarını da göz önünde bulundurması öngörülmüştür. Aynı zamanda bu yöntemle sorumluluk ve

maliyet konusunda AB üye devletleri arasında bir paylaşıma gidilerek Almanya'ya düşen yükün azaltılması hedeflenmiştir.[23]

Alman siyaseti açısından bakıldığında, 1982'den 1998 yılına kadar Şansölye görevini sürdüren ve yeniden birleşmenin mimarlarından olan Helmut Kohl özellikle askerî bakımdan ABD'ye bağlılık politikasını sürdürmeye çalışmış, "çek defteri diplomasisi" ile Almanya'nın üzerinde artan uluslararası sorumluluk baskısından kaçmaya çalışmıştır. 1991 Körfez Savaşı sırasında açık olarak ortaya çıkan bu durum neticesinde Almanya operasyona askeri güç göndermek yerine yaklaşık 16 milyar Alman markı gibi yüksek bir maddi destek sağlamıştır.[24] 1998 yılında göreve gelen Sosyal Demokrat Şansölye Gerhard Schröder ise bu politikayı kesin olarak reddederek "Alman dış politikasının normalleşmesi" tartışmasını kamuoyuna açmıştır.

Bu süreçte Almanya'nın Nazi geçmişi ile "normal" bir ilişki kurarak "kısıtlanmamış" ve "özgüvenli" bir dış politika izlemesi, tüm diğer NATO ittifak ortakları gibi askeri güç kullanımı ve nihayetinde egemen bir devlet olarak kendi ulusal çıkarlarını gözetmesi Almanya'nın dış politika normalleşmesinin ana öğeleri olmuşlardır.[25] Buna bağlı olarak Şansölye Schröder de Alman dış politikasındaki normalleşmeyi yeniden birleşme ile Almanya'nın yeniden elde ettiği "mutlak egemenlik" açısından değerlendirmiş özellikle Almanya'nın müttefikleri tarafından sıkça hatırlatılan uluslararası arenadaki yeni sorumlulukların üstlenilmesi konusuna vurgu yapmıştır.[26] Bu çerçevede; İkinci Dünya Savaşı'nın ardından gerçekleştirilen ilk sınır dışı operasyon olan ve toplumda yoğun muhalefetle karşılaşan 1998 Kosova Savaşı ve Alman askerlerinin ilk kez klasik anlamdaki NATO operasyon alanları dışına gönderildiği 2001 Afganistan Savaşı, askeri güç kullanımının normalleşmesi yolunda en belirgin adımlar olmuştur.

2005 yılında yapılan Federal Seçimler sonucunda Şansölyelik görevine gelen Angela Merkel, selefi Schröder'in açtığı dış politika yoluna daha

---

[23] Carlo Masala, "Möglichkeiten einer Neuorientierung deutscher Außen- und Sicherheitspolitik," *Zeitschrift für Politik* 56, no 4 (2009), 463-465.

[24] Nina Philippi, "Civilian Power and War: The German Debate about Out-of-Area Operations 1990-99," içinde *Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic*, ed. Sebastian Harnisch ve Hanns W. Maull (Manchester: Manchester University Press, 2001), 50.

[25] Hans Kundnani, "The Concept of 'Normality' in German Foreign Policy since Unification," *German Politics and Society* 30, no 2 (2012): 39.

[26] Gerhard Schröder, *Siyasi Hayatım*, çev. Çiğdem Canan Dikmen (İstanbul: Doğan Kitap, 2007), 95.

mesafeli yaklaşsa da o tarihten beri Almanya zaman zaman AB, NATO, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar öncülüğünde, zaman zaman da gönüllü devletlerin kurduğu koalisyonlar aracılığıyla çeşitli ortak askeri görevlere katılım kararı almıştır. 2020 itibariyle Almanya 3 kıtada 13 farklı askeri operasyona aktif katılımını sürdürmektedir. Bu görevler arasında Afganistan'daki NATO misyonu, Mali'deki BM Barış Gücü ile Akdeniz'deki Deniz Muhafızı Harekâtı Almanya'nın günümüzde en çok sayıda asker ile katılım sağladığı yurtdışı askeri operasyonları olarak göze çarpmaktadır.[27]

Sonuç olarak Almanya'nın katıldığı bu askeri operasyonlar temelde Schröder'in başlattığı normalleşme sürecinin sonucu olarak görülebilmektedir. Her ne kadar sivil bir dış politika önceliği halen Almanya açısından önemini sürdürse de askeri güç kullanımının zaman içinde tabu olmaktan çıkarak gereken şartlarda bir güvenlik ve dış politika mekanizması olarak görülmesi Soğuk Savaş dönemi dış politika tercihleri açısından önemli bir eşiğin geçilmesini sağlamıştır. Aynı şekilde daha önce ortaya atılan Alman dış politikası yaklaşımları da hem normalleşme süreci hem de Avrupa içinde artan Alman etkisi ile tekrar tartışmaya açılarak yeni teorik yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

III. 21.yüzyılda "Jeoekonomik Güç" Olarak Almanya

2000'lerin başı itibariyle hızla değişmeye ve kendine yeni bir yön arayan Alman dış politikası konusunun akademi içinde karşılık bulması çok uzun sürmemiştir. Soğuk Savaş döneminde ortaya atılmış ticaret devleti ve sivil güç yaklaşımlarından etkilenen ve Almanya'yı bir "jeoekonomik güç" olarak değerlendiren yeni yaklaşım ise özellikle son yıllarda dış politika tartışmalarında öne çıkan bir yaklaşım olmuştur. Alman siyaset bilimci Hans Kundnani tarafından öne sürülen bu düşünceye göre; 1950'lerde başlayan tek pazar ve parasal birlik gibi önemli yapı taşlarına sahip Avrupa entegrasyon süreci ve bunun sonucunda Avrupalı devletler arasında yaşanan karşılıklı bağımlılık, Alman dış politikasının temel öğelerinden biri olarak kendine kalıcı olarak yer bulmuştur. Bu durum ise Almanya'nın tamamen kendisi tarafından tanımlanmış bağımsız bir dış politika izlemesi fikrini geri dönülemez şekilde değiştirmiştir. Öte taraftan Almanya'nın Avrupa içinde sürekli artan siyasi ve ekonomik ağırlığı, karşılaşılan dış politika sorunlarında görece bir bağımsızlık alanı yaratırken, Alman karar alıcılarına dış politika konularında ulusal çıkar ekseninde bir seçicilik gücü kazandırmıştır.[28] Başka

[27] "Aktuelle Einsätze der Bundeswehr," *Bundeswehr*, Erişim Tarihi: Eylül 13, 2020, https://www.bundeswehr.de/de/einsaetze-bundeswehr.

[28] Hans Kundnani, "Germany as a Geo-economic Power," *The Washington Quarterly* 34, no 3 (2011): 34-36.

bir deyişle Almanya, takip ettiği dış politika amaçları için özellikle Avrupa'daki çok taraflı kurumsal yapıyı kullanırken, bu çıkarların tüm üye devletlerin yararına olmadığı kimi durumlarda da kendi dış politika önceliklerini sert bir şekilde savunmuştur.

Almanya'nın hem AB içinde hem de dünya sahnesinde artan bu gücü, 2009 yılında başlayan ve Yunanistan, İspanya, Portekiz, İrlanda gibi önemli AB ülkelerinin içine düştüğü borç krizi sırasında daha net ortaya çıkmıştır.[29] Ortak para birimi avronun kurtarılmasına yönelik Şansölye Merkel'in neredeyse tek başına karar verdiği bu dış politika çizgisi, günümüzde halen sürmekte olan tartışmalar için de önemli bir örnek teşkil etmektedir. Öyle ki, İngiliz sosyolog Anthony Giddens Almanya'nın Avrupa finansal krizinin ardından askeri şekilde asla gerçekleştiremeyeceği bir Avrupa dominasyonunu pasifist yöntemlerle, başka bir deyişle ekonomik ve siyasi gücüyle gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.[30] Bu fikri ortaya attığı gömülü hegemonya tezi ile daha kuramsal bir çerçeveye oturtan Beverly Crawford da Kundani'ye benzer şekilde AB'nin kurumsal yapısı üzerinde saklı bir Alman dominasyonu fikrini savunmuştur. Crawford'a göre Almanya'nın Avrupa entegrasyon süreci ile çift yönlü bir ilişkisi vardır. Bir taraftan Almanya, AB'nin kurum ve kurallarının oluşmasında en etkili güç olarak kendi ulusal çıkarlarının üzeri örtülü bir şekilde de olsa korunmasını ve geliştirilmesini sağlamaktadır. Diğer taraftan ise, AB'nin kurumsal bütünlüğünün korunması için diğer tüm üye devletlerin rızasını kazanmak, bunun için de diğer ülkelere göre daha fazla kaynak harcamak zorundadır. Her ne kadar özellikle kriz zamanlarında harcanan kaynak miktarının artması Almanya'da hoşnutsuzluklar yaratsa da özellikle ekonomik istikrarın sağlanması konusunda Alman karar alıcılar bu tarz maliyetli sorumluluklar almaktan kaçınmamaktadır.[31]

Szabo'ya göre jeoekonomik bir güç olarak Almanya'nın dış politikası genel beş özellik çerçevesinde şekillenmektedir. Bunlar: (1) ulusal çıkarların ekonomik yönden tanımlanması; (2) çok taraflılıktan "seçici" çok taraflılığa geçiş; (3) ihracatçı iş dünyasının önemli bir dış politika aktörü olması; (4) dış politika oluşturulmasında ekonomik çıkarların genelde demokrasi, insan hakları gibi değerlerden üstün tutulması ve (5) sahip olunan ekonomik gücün ulusal çıkarların başka ülkelere dayatılması sırasında aktif olarak

---

[29] Ibid., 41.

[30] Anthony Giddens, *Turbulent and mighty continent: What future for Europe?* (Cambridge: Polity Press, 2013), 9.

[31] Beverly Crawford, "German power and 'embedded hegemony' in Europe," içinde *The Routledge Handbook of German Politics & Culture*, ed. Sarah Colvin (New York: Routledge, 2015), 340.

kullanılmasıdır.[32] Bu bağlamda, değerler yerine ekonomik temelli oluşturulan bu dış politika, özellikle Rusya ve Çin olmak üzere yeni dünya düzeninde sayıları hızla artan otokratik rejimlerle sürdürülen ilişkilerde Almanya'nın takip etmesi beklenen ana dış politika çizgisi olarak görülmektedir.[33]

Esasında Kundani'nin öne sürdüğü bu yaklaşım birleşme öncesi "sivil güç" yaklaşımıyla benzerlik gösterse de bir jeoekonomik güç olarak Almanya'nın uluslararası siyaseti ve ilişkileri medenileştirme gibi bir amacı bulunmamaktadır. Aynı şekilde "ticaret devleti" yaklaşımıyla karşılaştırıldığında, Almanya'nın uluslararası ticaret sisteminin devamlılığı için kendi egemenlik haklarından vazgeçmesi bu yaklaşım tarafından öngörülmemektedir. Tam tersine, Almanya'nın yukarıda bahsedilen siyasi ve ekonomik ağırlığı, AB içinde her geçen gün daha fazla hissedilir hale gelmektedir. Bu yönüyle jeoekonomik güç konsepti çeşitli realist öğeleri de içerisinde barındırmaktadır. Özellikle analizinde kullandığı dış ticaret hususunu anarşik ve çatışmacı uluslararası sistem içinde bir "sıfır toplamlı oyun" olarak görmesi ve ihracatçı devletleri bu sistemin mutlak kazananı olarak kabul etmesi jeoekonomik güç konseptini önceki liberal-sosyal inşacı yaklaşımlardan net olarak ayırmaktadır.[34]

Özetle, Kundnani'nin bu yeni dış politika yaklaşımı hem Almanya'nın kendine özgü tarihsel ve ekonomik sebeplerle ortaya çıkan AB eksenli dış politika çizgisini açıklaması, hem de bunu yaparken güncel realist bir teorik çerçeveyi temel alması yönüyle Alman dış politika araştırmaları için oldukça uygun bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır. İlerleyen bölümde değinileceği gibi Alman siyasilerin belirlediği "sorumluluk" temelli yeni dış politika stratejisi de esasında jeoekonomik güç yaklaşımıyla büyük oranda uyumlu gözükmektedir.

IV. Alman Dış Politikasında Güncel Problemler

2013-2017 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı ardından da Federal Cumhurbaşkanlığı görevini yürüten Frank-Walter Steinmeier'in de ifade ettiği gibi; Almanya için yaklaşık on yıllık bir süreçte üst üste yaşanan Ukrayna Krizi, Suriye İç Savaşı ve oluşturduğu mülteci akını, yine bu akının AB içinde yarattığı siyasal ve sosyal çalkantılar ile Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma

[32] Stephen F. Szabo, *Germany, Russia, and the Rise of Geo-economics* (Londra: Bloomsbury, 2015), 137-138

[33] Ibid., 144

[34] Beverly Crawford, inceleme: *The Paradox of German Power*, Hans Kundnani, *German Politics and Society* 34, no.2 (2016), 100.

kararı gibi beklenmeyen birçok gelişme, dış politika krizlerini olağanüstü olmaktan çıkarak Almanya için olağan durumun bir parçası haline dönüşmüştür.[35] Bunlara ek olarak, ABD Başkanlığı görevine geldiği Ocak 2017 tarihinden itibaren, Donald Trump'ın hem ekonomik hem de siyasi olarak izlediği sert tutum, Almanya için İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin dış politikasındaki en önemli öğelerden birinin hiç beklenmeyen derin bir kriz alanına dönüşmesine yol açmıştır.

Esasında üst üste yaşanan bu kriz durumları, birbirinden bağımsız ama aynı anda gerçekleşen farklı krizler olmaktan çok, birbiriyle pek çok açıdan bağlı ve temelinde İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan liberal dünya düzeninin artık sorgulanır hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda Almanya hem liberal dünya düzenin yarattığı bir ürün olarak hem de bu liberal düzenden en çok istifade eden ülkelerden biri olarak yaşanan krizlerden diğer pek çok ülkeye göre daha fazla etkilenmiştir.[36] Dolayısıyla, düzenin yaşadığı bu krizlere karşı yeni bir dış politika yönü belirlemek şu an Federal Alman Devleti'nin önünde duran en öncelikli konudur.

Özellikle Şansölye Schröder döneminden beri Alman karar alıcıları daha aktif bir dış politika izlenmesi yönünde bir inisiyatif oluştursa da henüz değişen dünya şartlarının getirdiği problemlere cevap olabilecek net bir Alman dış politikasından bahsedilememektedir. Dahası, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası dış politikasının en temel iki yapı taşı olan Avrupa Entegrasyonu ve Transatlantik İş Birliği'nin aynı anda tartışıldığı bir ortamda bu yeni yolu bulmak Alman karar alıcıları için pek kolay olmayacaktır.

Tüm bunlar dikkate alındığında, Almanya'nın günümüzde içinde bulunduğu dış politika problemleri temelde üç açıdan değerlendirebilir. Bunlardan ilki; son on yılda yaşanan ve Almanya'yı hem siyasi bir hem de ekonomik olarak derinden etkilemiş Brexit, düzensiz mülteci akını ve ekonomik istikrarsızlık gibi AB'nin iç problemleri olarak adlandırılabilecek üç gelişmeden kaynaklanmaktadır. İkinci büyük kriz alanı ise; yine Almanya'nın dış politika ve güvenlik alanındaki en önemli müttefiki ABD'de yaşanan başkan değişikliği ardından göreve başlayan Donald Trump'ın hem Avrupa'daki geleneksel Amerikan rolünden vazgeçmesi hem de Almanya ile birçok uluslararası siyaset konusunda ihtilaf içine düşmesidir. Son olarak; başta Rusya ile ilişkiler olmak üzere Almanya'nın kendi dış politika stratejisi

---

[35] Kai Oppermann, "Deutsche Außenpolitik während der dritten Amtszeit Angela Merkels," içinde *Zwischen Stillstand, Politikwandel und Krisenmanagement: Eine Bilanz der Regierung Merkel 2013-2017*, ed. Reimut Zohlnhöfer ve Thomas Saalfeld, (Wiesbaden: Springer VS 2019), 620.

[36] Robert Kagan, "The New German Question: What Happens When Europe Comes Apart?" *Foreign Affairs* 98, no 3 (2019): 117.

çerçevesinde başlattığı çeşitli inisiyatifler de çözüm bekleyen diğer problemli alanlar olarak görülmektedir.

A. Avrupa Birliği'nin Geleceği

1. Brexit

Birleşik Krallık hükümetinin Haziran 2016 tarihinde yapılan Brexit oylaması neticesinde 2019 yılı içinde AB'den resmi olarak ayrılma planına rağmen 2020 sonu itibariyle henüz AB ile Birleşik Krallık arasında bir anlaşmaya varılamaması, AB'nin yaşadığı en önemli kısa dönem belirsizliklerden biri olmaktadır. Öte taraftan yakın zamanlarda bir anlaşma olsun ya da olmasın Brexit'in orta vadede Avrupa ve Almanya üzerine hem ekonomik hem siyasi hem de askeri etkileri kaçınılmaz olacaktır.

Birleşik Krallık'ın yaklaşık 90 milyar avro ile Almanya için dördüncü büyük ihracat pazarı olması, özellikle serbest ticaret alanında düzenleme yapmayan bir Brexit anlaşmasının Almanya için yıllık 10 milyar avroluk bir ekonomik kayba yol açması beklenmektedir. Bu kaybın özellikle sanayisi bakımından güçlü Alman kentlerine doğrudan ve dolaylı etkisinin ise daha da büyük olacağı ön görülmektedir.[37] Brexit'in siyasi sonuçlarına bakıldığında ise her ne kadar Alman-Fransız iş birliğinin birlik içindeki karar mekanizmalarındaki ağırlığının artması beklense de uluslararası siyaset açısından değerlendirildiğinde Birleşik Krallık'ın ayrılması ile AB'nin dünya siyasetinde ağırlığı hem kapasite olarak hem de uluslararası itibar açısından kaçınılmaz bir şekilde azalacaktır. Ancak bu durumda üye devletlerin daha fazla sorumluluk üstlenerek birlik duygusunu güçlendirmeleri bu gelişmelerin tersine çevrilmesi için bir fırsat oluşturabilecektir. Askeri olarak ise AB içinde Birleşik Krallık'ın başını çektiği güvenlik konusunda Transatlantik İş Birliği'ne bağlılığı savunan kesimlerin zayıflaması, özellikle ABD'den bağımsız bir güvenlik stratejisi oluşturulmasına zemin hazırlayacaktır.[38] Öte taraftan NATO-AB ilişkilerinde Birleşik Krallık'ın bağımsız aktör olarak yer almaya başlaması, hali hazırda karışık bir durumda olan güvenlik ilişkilerini daha da kompleks bir yapıya büründürecektir. Bu konuda alternatiflerden biri olabilecek Birleşik Krallık'ın Avrupa Ortak Güvenlik ve Savunma

---

[37] Giordano Mion ve Dominic Ponattu, *Estimating the impact of Brexit on European countries and regions: Policy Paper*, (Gütersloh, Bartelsmann Stiftung, 2019): 13, https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/user_upload/EZ_Estimating_the_Impact_of_Brexit_2019_ENG.pdf.

[38] Ragnar Weilandt, "Will Brexit Change the EU's Foreign Policy?" *Survival* 61, no 2 (2019): 156–161.

politikasına başka bir anlaşma ile katılması ise henüz tamamlanamayan Brexit anlaşmasında yer almasa bile Avrupa güvenliği açısında sonraki görüşmelerde öne çıkması gereken ilk hususlardan biridir.

2. Mülteci Sorunu

2015 yılı sonunda Suriye İç Savaşıyla ve bölgedeki çeşitli ülkelerden ekonomik sebeplerle Avrupa'ya başlayan göç dalgası henüz sonuçları tam kestirilemeyen bir şekilde Avrupa ve Almanya siyasetini etkilemiştir. Sağ popülist "Almanya için Alternatif" (Alternative für Deutschland - AfD) partisinin hızlı bir şekilde yükselerek Alman parti sistemi içine yerleşmesi, Alman hükümetinin kimi dış politika kararları için dikkate değer yeni bir yerel kısıtlayıcı gücün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Mülteci sorunun çözümüne yönelik olarak 2016 yılının Mart ayında Türkiye ile imzalanan Geri Kabul Anlaşması'nın ardından geçen yaklaşık dört yıl içinde, Almanya'ya ve AB topraklarına gelen mülteci sayısında gözle görülür bir düşüş olsa da Almanya açısından bu "varoluşsal problem" için AB çapında bir cevap bulunmadığı takdirde, AB içindeki dolaşım özgürlüğünden başlamak üzere birçok kazanımın tehlikeye gireceği çok açık bir gerçek olarak ortada durmaktadır.[39] Özellikle Suriye'de sürmekte olan ve her geçen gün farklı bir gelişmenin yaşandığı iç savaşın yaratacağı yeni bir mülteci akının, Yunanistan'daki mülteci kamplarının zor şartları da düşünüldüğünde, Batı Avrupa ülkeleri için yeni bir karışıklık ortaya çıkarması kaçınılmaz olacaktır. Buna karşın Macaristan, Polonya, Slovakya ve Çekya'nın AB topraklarına ulaşan mültecilerin bir kotaya bağlı olarak birlik içinde dağıtılmasını öngören planları reddetmesi ve AB sınırlarının daha sert önlemlerle korunmasını önermeleri ise Alman Şansölye Merkel tarafından kabul görmemektedir. Aynı zamanda "Visegrad ülkeleri" olarak bölgesel bir grup oluşturup AB nezdinde birlikte hareket eden bu ülkeler, AB'nin eski Sovyet ülkelerinin oluşturduğu ve bu ülkelerin tekrar Rus etkisine dönmelerini engellemek üzere gerçekleştirdiği Doğu Avrupa genişlemesinden yaklaşık on beş yıl sonra AB içinde açık bir Doğu-Batı ayrımına da yol açmaktadır. Öyle ki AB hukukunun açık ihlali pahasına da olsa bahsi geçen ülkelerin mülteciler konusundaki katı duruşları halen sürmektedir.[40]

---

[39] Joseph Janning, "An 'existential question' for Europe – or for Merkel herself?" *European Council on Foreign Relations*, Haziran 20, 2018, Erişim Tarihi: Aralık 20, 2019, https://www.ecfr.eu/article/commentary_an_existential_question_for_europe_or_for_merkel_herself.

[40] "Hungary, Poland and Czech Republic broke EU law on refugees, says court adviser," *Deutsche Welle*, Ekim 31, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 31, 2019, https://p.dw.com/p/3SHns.

Bu hususta Almanya'nın yakın zamanlarda öne sürdüğü en radikal fikir Suriye'nin kuzeyinde, Türkiye ve Rusya'nın da katılımıyla, uluslararası güçlerin gözetiminde bir güvenli bölge kurulması projesidir. Ancak Alman savunma bakanı Annegret Kramp-Karrenbauer tarafından Alman Dışişleri Bakanlığı ile istişare edilmeden açıklandığı ortaya çıkan bu plan, daha en başta hükümet ortağı Sosyal Demokrat Parti tarafından yoğun bir eleştiri ile karşılanmıştır. Bu gelişme ise planın içeriğinden bağımsız olarak Alman hükümetinin dış politika karar alma süreçlerinde yaşadığı problemleri ve kopuklukları da açıkça ortaya sermiştir.[41] Öte taraftan Avrupa'daki mültecilerin gönüllü olarak ülkelerine dönmesini sağlamak için ortaya konan bu plan, yapısı itibariyle Almanya'nın bölgeye asker göndererek sürece doğrudan ve uzun vadede katkıda bulunmasını da gerektirmektedir. Bosna Savaşı'nın ardından geçen yirmi beş yıldan fazla süre boyunca, Alman dış politikasının belki de en çok tartışılan konusu olan "ülke dışı askeri operasyonlar" yönünden değerlendirildiğinde Almanya'nın böyle bir konuda ABD, Birleşik Krallık ve Fransa gibi müttefiklerine öncülük yapma isteği, uluslararası alanda daha çok sorumluluk almaya hazırlanan Alman dış politikası için dikkate değer bir gelişme olmuştur.

3. Avrupa'nın Ekonomik İstikrarı

AB'nin çözüm bekleyen iki siyasi sorununun yanı sıra, 19 üye ülkenin kullandığı ve Almanya'nın uluslararası ticaretine önemli bir getiri sağlayan ortak para birimi avronun geleceği Alman dış politikası açısından tartışılması gereken bir diğer önemli faktördür.

Siyasi konuların aksine 2009 yılından itibaren avro bölgesinde hızla yayılan borç krizine karşı gösterdiği tereddütsüz liderlik, Alman karar alıcıların ekonomik istikrarın tehlikeye girdiği durumlarda her türlü siyasi inisiyatifi kullanmak konusunda tam kararlılığa sahip olduğunu gösteren önemli bir işaret olarak kabul edilmektedir. Buna rağmen 2011'de geldiği Avrupa Merkez Bankası Başkanlığı görevini 8 yıl boyunca sürdüren Mario Draghi'nin özellikle görevinin son dönemlerinde Alman siyasi ve ekonomik idare kurumlarıyla yaşadığı ciddi fikir ayrılıkları bu dönemin önemli gelişmelerinden biri olmuştur. Almanya'nın yanında pek çok Kuzey Avrupa ülkesi Draghi'nin ısrarla sürdürdüğü gevşek para politikasının özellikle Güney Avrupa ülkelerinin ekonomileri ile ilgili gereken reformları yerine getirmeden ucuz maliyetle borçlanabilmelerine yol açtığı konusunda

[41] "Maas'dan 'güvenilirliğimiz zedeleniyor' çıkışı," *Deutsche Welle*, Ekim 23, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://p.dw.com/p/3RlDF.

eleştirerek daha sıkı bir para politikası isteğinde bulunmuşlardır.[42] Mülteci konusunda yaşanan Doğu-Batı gerginliğinin yanında üye ülkeler arasındaki gelişmişlik ekseninde büyüyen Kuzey-Güney gerginliği özellikle bu politika ile daha de belirginleşmiştir.

İhracata dayanan ekonomisi ile hem ABD ile Çin arasında yaşanan ticaret savaşından hem de koronavirüs salgınından en çok etkilenen ülkelerden biri olan ve buna bağlı olarak 2020 yılı itibariyle ciddi bir ekonomik küçülme içine giren Almanya'nın yaşadığı ekonomik çalkantılar ise sadece Alman ekonomisi için değil tüm AB'nin ekonomik istikrarı için en ciddi tehlike olarak görülmektedir. Özellikle Bulgaristan, Romanya, Çekya, Slovakya, Macaristan, Polonya gibi daha düşük gelir grubundaki ülkeler üretim maliyeti avantajı ile Almanya'dan çok ciddi miktarda doğrudan yatırım çekerken, ihracat konusunda da Almanya ile hayati bir ilişki sürdürmekteler. Öyle ki, bu ülkelerden yapılan toplam ihracatın yaklaşık yüzde 30'u doğrudan Almanya'ya yapılmaktadır.[43] Bu bakımdan Almanya'da koronavirüs kriziyle beraber sanayi üretimi ve ihracatta yaşanan rekor orandaki düşüşler bu ülkeler için de çift taraflı bir ekonomik risk yaratmaktadır. Buna karşılık Almanya'nın avro krizinin başlangıcından itibaren sürdürdüğü sıfır borç politikasını ilk kez gevşeterek koronavirüs krizinden etkilenen ülkelere toplamda 750 milyar avroluk bir kaynak sağlama konusunda gösterdiği çaba başta bu ülkeler olmak üzere tüm Avrupa'da ekonomik kapasiteye pozitif bir etki yaratarak kıtanın refahına ciddi katkı sağlayacaktır.[44]

B. Transatlantik İş Birliği'nin Geleceği

ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde hem güvenlik hem siyasi hem de ekonomik açıdan Federal Almanya'nın kurulmasında aktif rol oynamış ve bu yönüyle tartışmasız bir şekilde Almanya'nın Avrupa dışındaki en yakın müttefiki haline gelmiştir. Derin ve çok boyutlu bir ortaklık olarak yürütülen Alman-Amerikan ilişkileri veya daha geniş kapsamlı iş birliğini ifade eden Transatlantik İlişkiler bu yönüyle Alman dış politikasının ikinci temel taşı haline gelmiştir. Geçtiğimiz yıllarda Alman Şansölye Schröder'in

---

[42] Gülsüm Alan, "'Euro'yu kurtaran adam' Mario Draghi, Avrupa Merkez Bankası Başkanlığına veda ediyor," *Euronews*, Ekim 28, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://tr.euronews.com/2019/10/28/euro-yu-kurtaran-adam-mario-draghi-avrupa-merkez-bankasi-baskanligina-veda-ediyor.

[43] "Will German slowdown hit eastern European economies?" *Deutsche Welle*, Ağustos 19, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://p.dw.com/p/3O4U2.

[44] "AB liderleri 750 milyar euroluk kurtarma fonu üzerinde anlaştı," *Euronews*, Temmuz 21, 2020, Erişim Tarihi: Eylül 13, 2020, https://tr.euronews.com/2020/07/21/ab-liderleri-750-milyar-euroluk-kurtarma-fonu-uzerinde-anlasti.

Irak Savaşı kararı ve Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) tarafından Merkel dahil üst düzey isimlerin dinlendiğinin ortaya çıktığı NSA Krizi zamanında çeşitli gerginlikler yaşansa da iki ülke arasındaki yapısal krizleri ortaya çıkaran asıl gelişme Donald Trump'ın 45. Amerikan Başkanı olarak Ocak 2017'de göreve başlaması olmuştur. Kısa süre içinde Almanya ile ilgili dış ticaret açığı, milli gelirinin yüzde 2'sini savunmaya ayırma taahhüdünün yerine getirilmemesi, Kuzey Akım 2 Doğalgaz Projesi sebebiyle Almanya'nın "Rusya'nın esiri" olarak nitelendirilmesi ve Merkel'in mülteci politikasının "feci bir hata" olarak adlandırılması gibi birçok farklı konu ABD'nin Alman dış politikasındaki rolünün tartışılmasına sebep olmuştur.

Trump'ın bu çıkışlarına karşılık Şansölye Merkel de daha 2017 Mayıs ayında yaptığı açıklamada; "başkalarına tamamen güvenilebilecek dönemlerin geride kaldığını", aynı zamanda Avrupalıların kaderlerini kendi ellerine almalarının zamanı geldiğini de açık bir şekilde ilan etmiştir.[45] Bu gelişmeleri yakından takip eden Alman toplumu da yapılan kamuoyu araştırmalarında Trump yönetimine olan tepkisini ve güvensizliğini birçok farklı açıdan göstermiştir. Öyle ki, bu araştırmalarda Almanların yaklaşık yüzde 75'i güncel Alman-Amerikan ilişkilerini olumsuz olarak görürken, çoğunluk ABD ile ilişkilerde daha çok mesafe konulmasını savunmuştur. Bu yönüyle ABD ile olan iş birliği arzusu sadece Fransa ve Birleşik Krallık gibi iki Avrupa ülkesinin değil, Rusya ve Çin'in dahi arkasında kalmaktadır. Aynı şekilde Başkan Trump'a olan güven de ancak yüzde 10 seviyelerinde görülmektedir.[46]

Bu çerçeveden değerlendirildiğinde öncelerde sadece Başkan Trump'ın görev süresiyle sınırlı olabileceği düşünülen gerilim Alman dışişleri bakanı Heiko Mass'ın ifade ettiği gibi hem siyasi olarak hem de toplumsal olarak başka bir boyut kazanarak Transatlantik ilişkilerde geri döndürülemez değişimlere sebep olmuştur.[47] Bu gelişme aynı zamanda başta Almanya ve Fransa olmak üzere tüm AB'nin güvenlik ve uluslararası ticaret açılarından stratejik özerklik konusuna eğilmesine de sebep olmuştur.

---

[45] "Merkel: Başkalarına güvenilecek zamanlar geride kaldı," *Deutsche Welle*, Mayıs 29, 2017, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://p.dw.com/p/2dlZT.

[46] Jacob Poushter ve Alexandra Castillo, *Americans and Germans Disagree on the State of Bilateral Relations, but Largely Align on Key International Issues*, (Washington DC: Pew Research Center, 2019), Erişim Tarihi: Aralık 24, 2019, 2-16, https://www.pewresearch.org/global/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/Pew-Research-Center_U.S.-Germany-Relations-Report_2019-03-04.pdf.

[47] "Trump ouster will not heal US ties, says Germany's Maas," *Deutsche Welle*, Haziran 28, 2020, Erişim Tarihi: Eylül 13, 2020, https://p.dw.com/p/3eSpA.

1. NATO ve Avrupa Güvenliği

Her ne kadar Soğuk Savaş'ın bitişinden günümüze geçen uzun sürede ABD'nin Avrupa'nın güvenliği için yaptığı harcamalar çok fazla tartışmaya açılmamış olsa da ABD başkanlık yarışı sırasında Avrupalıların ortak güvenliğe daha fazla katkı verme konusu Trump'ın kullandığı önemli argümanlardan biri olmuştur. Özellikle Almanya'nın uzun zaman önce sözünü verdiği savunma harcamaları için bütçesinin yüzde 2'si oranında katkı sağlaması konusunun Alman karar alıcılar tarafından sürekli ertelenmesi Trump tarafından sıklıkla eleştirilen alanlardan biridir. Başkan olur olmaz da 2017 Şubat ayında savunma bakanı James Mattis tarafından 27 NATO üyesine yapılan sert uyarı, Avrupalı müttefikleri kısa süre içinde harekete geçiren itici güç olmuştur. Bu çerçevede Aralık 2017'de hayata geçirilen Yapılandırılmış Daimi İşbirliği (Permanent Structured Cooperation - PESCO) programı AB'nin savunma anlamında bağımsız bir aktör kapasitesine erişmesi amacına kısa sürede yapılan birçok savunma odaklı proje ile en ciddi katkıyı yapmaya başlamıştır.[48] Bununla birlikte üye ülkelerin savunma harcamalarını ve askeri projelerini koordine etme amacıyla başlatılan " Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi" programı (Coordinated Annual Review on Defence - CARD) ve araştırma ve geliştirme projelerine bütçe sağlayacak "Avrupa Savunma Fonu," ve AB'nin 2021-2027 bütçesinde ilk kez ayrı bir güvenlik ve savunma bölümünün oluşturulması da AB stratejik özerkliği yönünden önemli adımlar olmuştur.

Bu çerçevede Avrupa ülkeleri prensip olarak güvenlik kapasitesinin arttırılması konusunda anlaşmaya varmış gözükseler de özellikle Almanya ve Fransa'nın stratejik özerkliğin asıl amacının ve ulaşmak istediği noktanın tam olarak ne olduğuna dair sahip olduğu farklı bakış açıları, gelecek için iki tarafın da beklentilerini karşılayacak ortak bir yolun bulunmasını zorlaştırmaktadır. Bu konuda Fransa; Avrupa'nın operasyonel verimliliğini artırmak amacıyla devletlerin tüm kapasitelerinin kullanılmasına dayanan daha kapalı bir model tercih ederken, Almanya ise çok iddialı giriş kriterleri veya taahhütleri olmayan kapsayıcı PESCO modeli üzerinde durmuştur. Her ne kadar bu ikinci model diğer AB ülkeleri tarafından daha çok kabul görse de, aynı zamanda Fransa'yı güvenlik alanında başka arayışlara da itmiştir.[49]

---

[48] Andrew A. Michta, "Transatlantic Tribulations: Without the US, European Defense Will Fall to Pieces," *The American Interest*, Ekim 23, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://www.the-american-interest.com/2019/10/23/without-the-us-european-defense-will-fall-to-pieces/.

[49] Andrea Rotter, "Germany and European Security: Ready to Leave the Comfort Zone Yet?," *American Institute for Contemporary German Studies*, Şubat 15, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://www.aicgs.org/2019/02/germany-and-european-security-ready-to-leave-the-comfort-zone-yet/.

Bu çerçevede Fransa öncülüğünde AB kurumlarından bağımsız olarak kriz durumlarında daha hızlı harekete geçmeyi amaçlayarak Almanya, Birleşik Krallık, İspanya, Portekiz, Hollanda, Belçika, Danimarka ve Estonya tarafından Haziran 2018'de kurulan ve ardından İtalya, Finlandiya, İsveç, Norveç ve Romanya'nın katılımıyla 14 ülkenin ortak iş birliği girişimi haline gelen "Avrupa Müdahale İnisiyatifi" de özellikle Brexit sonrası Birleşik Krallık ve Norveç gibi AB üyesi olmayan Avrupa ülkeleriyle de savunma ve güvenlik politikalarında iş birliği yapmayı amaçlamaktadır. Ancak ne PESCO ne de NATO ile doğrudan bağı bulunan bu girişimin kriz durumlarında sağlayacağı katkının hali hazırda zaten birçok açıdan sorunlu halde bulunan NATO-AB askeri ilişkilerine pozitif mi yoksa negatif mi etki yaratacağı ise şu an için açık bir soru olarak durmaktadır.

Bu hususta Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un ABD'nin ittifaktaki öncü rolünü kaybetmesinin NATO'nun "beyin ölümünün" gerçekleşmesine yol açtığını söyleyerek Avrupa'nın ayrı bir stratejik güç olarak hareket etmesini önerdiği konuşması ise Almanya tarafından sert bir şekilde eleştirilmiş ve özellikle kısa dönemde NATO'nun Avrupa güvenliği için vazgeçilmez bir aktör olduğu öne sürülmüştür. Bu sebeple NATO'yu baltalayacak girişimler yerine başta yüzde 2 hedefine ulaşmak olmak üzere NATO'nun yükünün daha adil dağıtılması Almanya'nın kısa dönemdeki stratejik önceliği haline gelmiştir.[50] Bu yönden değerlendirildiğinde Fransa'nın aksine 2. Dünya Savaşı sonrası Alman dış politika stratejisinin en önemli iki yapıtaşından biri olan Transatlantik İşbirliği'nden kolay bir şekilde vazgeçmek Almanya için henüz mümkün olamamaktadır. Bunun yerine NATO ile uyumlu bir şekilde orta ve uzun vade için AB savunma ve güvenlik kapasitesinin arttırılmaya çalışılması, bunu yaparken de hem siyasi hem de ekonomik olarak daha çok sorumluluk almaya başlanması Almanya'nın yeni stratejik planının önemli bir parçası olarak gözükmektedir.

2. Küresel Ticaret Savaşı ve Uluslararası Ticaret

Güçlü bir ekonomiye sahip olmayı güçlü ulusal güvenliğin kaynağı olarak gören Trump yönetimi, göreve başlar başlamaz ABD'nin ticaret açığı konusunda sert bir tutum takınarak başta Almanya olmak üzere birçok batılı müttefikine ek ticaret vergileri uygulamaya karar vermiştir.[51] Bu sert

[50] Heiko Maas, "Wir wollen und brauchen die Nato," *Spiegel Online*, Kasım 10, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://www.spiegel.de/politik/deutschland/heiko-maas-sicherheit-fuer-europa-gastbeitrag-des-bundesaussenministers-a-1295735.html.

[51] Ana Swanson, "White House to Impose Metal Tariffs on E.U., Canada and Mexico," içinde *Trade Wars: Tariffs in the 21st Century*, ed. The New York Times Editorial Staff, (New York: Rosen Publishing, 2019), 99.

adımların sonucu olarak başlattığı ek ticaret vergilerinin etkisinin en çok görüldüğü ülkelerden biri ise; 1,5 trilyon dolarlık ihracat hacmi ile Çin ve ABD'nin arkasından gelen ve ekonomisi büyük oranda ihracata bağımlı olan Almanya olmuştur. Göreve başladığı günden bugüne içerisinde çelik, alüminyum gibi hammaddelere, şarap, peynir, zeytin, viski gibi yiyecek-içecek kalemlerine ve en son olarak da Airbus şirketinin Avrupalı devletlerden aldığı maddi destekler sebebiyle uçak ithalatına konan ek ticaret vergileri ile birçok Avrupalı üretici uzun yıllardır güvenli bir pazar olarak gördüğü ABD ile ticarette ek ekonomik yüklerle karşılaşmak zorunda kalmıştırlar. Bu ticaret vergileri karşısında AB ülkelerinin Amerikan mallarına uyguladığı dengeleyici vergi tedbirleri de yine iki taraf arasındaki uluslararası serbest ticaretin daha da zarar görmesine yol açmıştır.

ABD bir taraftan bu şekilde AB ile olan ticari ilişkilerini kendi lehine çevirmeye çabalarken diğer taraftan Çin'e karşı yürüttüğü ticaret savaşında da Avrupalı müttefiklerinden destek talep etmektedir. Örneğin; telekomünikasyon sektörünün en önemli küresel aktörlerinden Çinli Huawei şirketinin casusluk endişesiyle ABD içerisindeki faaliyetlerinin sınırlandırılmasına karşılık Şansölye Merkel'in Çin ile çok boyutlu ekonomik ilişkiler çerçevesinde Huawei şirketine ek bir yaptırım uygulanmasına karşı çıkması ABD yönetiminin beklentileri ile çelişen bir gelişme olmuştur.

Her ne kadar Almanya ve ABD'nin Çin'e yönelik politikalarında özellikle dijital casusluk, Çin pazarına ulaşmada çıkarılan engeller, fikri mülkiyet, coğrafi işaretli ürünlerin korunması gibi birçok benzer endişe yer alsa da esasında ABD ile Avrupalı müttefiklerinin ne Çin üzerine ne de genel Doğu Asya politikası üzerine herhangi bir ortak strateji planı üzerinde anlaşamamış olmaları Almanya'ya bu bölgede daha geniş bir hareket alanı tanımaktadır. Uluslararası kurallara dayanan serbest ticaret ve uluslararası iş birliğine dayalı güvenlik anlayışı temelinde şekillenen Almanya-Çin ilişkileri bu temel çerçeve içerisinde büyük bir iş birliği potansiyelini içerisinde barındırmaktadır. Bu yönüyle ABD'nin Çin'in artan küresel gücünün sınırlandırılması politikası Almanya için bir temel hareket noktası olarak görülmezken, uluslararası düzene dayanan çok yönlü bir iş birliği ile Çin'in yeni küresel rolünün şekillenmesinde aktif rol olmak Almanya için daha tercih edilebilir bir seçenek olarak gözükmektedir.[52]

---

[52] Michael Staack, "China: Die Maritime Dimension," içinde *China: Perspektiven und Herausforderungen*, ed. Daniela Hebbel ve Catharina Deflou, (Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, 2018), 21-33, https://www.bmvg.de/resource/blob/22628/b0a4a5e62c8754bc97a128c5f1e1d561/20180306-china-perspektiven-und-herausforderungen-data.pdf.

Karşılıklı olarak daha çok ekonomik açıdan değerlendirilen Avrupa-Çin ilişkileri, bunun dışındaki her türlü siyasi girişimin Çin tarafından katı bir şekilde iç işlerine müdahale olarak yorumlanmasını da beraberinde getirmiştir. Bu konuda özellikle Hong Kong ve Sincan bölgelerinde yaşanan insan hakkı ihlalleri ikili ilişkilerde zaman zaman gerginlikler yaratmıştır. Aynı şekilde AB ve Almanya içerisinde de Çin'in ticaret dışındaki tartışmalı siyasi faaliyetlerine karşı göz yumma eğilimi görülmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken nokta, Almanya'nın AB ile ortak politika oluşturulabilse dahi Çin iç siyaseti üzerine anlamlı bir etki yaratma konusunda ne siyasi ne de ekonomik olarak büyük bir imkanı olmadığıdır.[53] Üstüne üstlük Çin'in başta otomotiv sektörü olmak üzere Almanya için ne kadar önemli bir pazar olduğu ve Almanya'nın Çin'den en çok doğrudan yatırım çeken AB ülkesi olduğu düşünüldüğünde Alman karar alıcıların başta ek ticaret vergileri olmak üzere farklı ekonomik yaptırımlardan kaçınarak Çin ile daha dikkatli bir ilişki izlemesi ilerisi için beklenen bir gelişme olmaktadır.[54]

C. Almanya'nın Dış Politika Girişimleri

1. Kuzey Akım-2 Projesi

St. Petersburg yakınlarındaki Ust-Luga Limanı'ndan başlayarak Baltık Denizi üzerinden doğrudan Almanya'nın Greifswald kentine ulaşması planlanan 1230 km'lik doğal gaz boru hattı Kuzey Akım-2, son yıllarda Avrupa içinde en çok tartışılan siyasi ve ekonomik projelerden biri olmuştur. 2022 sonuna kadar ülkedeki tüm nükleer enerji santrallerinin kapatılmasını planlayan Almanya için ise bu proje siyasi öneminden daha çok ekonomik açıdan ihtiyaç duyulan bir proje olarak görülmektedir. Özellikle nükleer enerjinin boşluğunun doldurulması konusunda karbon salınımı bakımından kömür veya petrole göre daha çevreci bir yakıt olan doğal gaz, bu yönüyle Alman hükümetinin iklim hedeflerine de doğrudan hizmet etmektedir. Bu sebeple 2021 itibariyle çalışmaya başlaması beklenen bu hat ile beraber Rusya'dan Almanya'ya ulaşan toplam doğal gaz miktarını iki katına çıkarmak Almanya için oldukça büyük önem taşımaktadır.

---

[53] Carlo Masala, "Chinas Geopolitische Ambiotionen" içinde *China: Perspektiven und Herausforderungen*, ed. Daniela Hebbel ve Catharina Deflou, (Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, 2018), 13-19, https://www.bmvg.de/resource/blob/22628/b0a4a5e62c8754bc97a128c5f1e1d561/20180306-china-perspektiven-und-herausforderungen-data.pdf.

[54] "Germany seeks 'level playing field' in China," *Deutsche Welle*, Haziran 19, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 20, 2019, https://p.dw.com/p/3KgOC.

Siyasi yönden bakıldığında ise hattın transit geçtiği Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri projeye oldukça eleştirel yaklaşmışlardır. Bu konuda özellikle Çekya, Estonya, Macaristan, Letonya, Polonya, Slovakya ve Romanya gibi AB üye ülkeleri projenin tamamlanması halinde bu bölgeler için jeopolitik istikrarsızlıklar doğacağı ve enerji güvenliği konusunda da pek çok yeni riskin ortaya çıkabileceği konusunda AB mercilerine uyarıda bulunmuşlardır.[55]

Projeye karşı bir başka sert eleştiri yine ABD Başkanından gelmiştir. Bu konuda Rusya'ya karşı adeta bir Soğuk Savaş retoriği yürüten Başkan Trump, Almanları Ruslara karşı koruma görevinin kendilerinde olmasına rağmen Almanya'nın milyarlarca dolar ödeyerek "Rusya'nın tutsağı" haline geldiğini iddia etmiştir.[56] Bu fikri savunan ABD Senatosu'nun onayıyla projede yer alan şirketlere karşı uygulanmaya başlanan ekonomik yaptırımlar ise projede gecikmelere sebep olmuştur.[57] Buna ek olarak Rus muhalif siyasetçi Aleksey Navalni'nin zehirlenerek Berlin'de tedavi altına alınması Almanya'nın Kuzey Akım dahil tüm Rusya politikasını yeniden gözden geçirmesine sebep olmuştur. Bu konuyu Putin'e verilmesi gereken siyasi bir yanıt olarak gören kimi Alman siyasetçiler aksi durumda insan hakları konusunda yanlış bir mesaj verileceğini savunmuşlardır.[58] Tüm bu açılardan değerlendirildiğinde tamamlanmasına çok az bir süre kalan bu projenin Alman hükümeti için önümüzdeki dönemde daha sıkıntılı bir hal alması ihtimaller dahilindedir.

2. Küresel İklim Değişikliği ile Mücadele

Almanya tarafından uluslararası barış ve güvenliğin önemli unsurlarından biri olarak görülen adil ve sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada küresel iklim değişikliği ile mücadele önemli bir hedef olarak belirlenmiştir. Özellikle Şansölye Merkel görevi süresince bu konuya ağırlık vererek her türlü uluslararası arenada iklim değişikliği ile mücadelenin öncüsü olarak öne çıkmıştır. Öyle ki, 2007 yılında Almanya'da yapılan G8 Zirvesi sırasında Amerika ve Çin'i Kyoto Protokolünü imzalamaya çağıran Merkel, o dönemde kamuoyu tarafından "iklim şansölyesi" olarak dahi isimlendirilmiştir.[59]

---

[55] Andrius Sytas, "EU leaders sign letter objecting to Nord Stream-2 gas link," *Reuters*, Mart 16, 2016, Erişim Tarihi: Aralık 20, 2019, https://uk.reuters.com/article/uk-eu-energy-nordstream-idUKKCN0WI1YV.

[56] "Trump: Almanya Rusya'nın tutsağı," *Deutsche Welle*, Temmuz 11, 2018, Erişim Tarihi: Aralık 20, 2019, https://p.dw.com/p/31FZ5.

[57] "Nord Stream 2: Germany unhappy with new US sanctions," *Deutsche Welle,* Haziran 14, 2020, Erişim Tarihi: Eylül 13, 2020, https://p.dw.com/p/3dlDM.

[58] "Almanya'da Kuzey Akım 2 tartışması," Deutsche Welle, Eylül 8, 2020, Erişim Tarihi: Eylül 13, 2020, https://p.dw.com/p/3i8sE.

[59] Joe Kahn ve Mark Landler, "China Grabs West's Smoke-Spewing Factories," *New York Times*, Aralık 21, 2007, Erişim Tarihi: Aralık 20, 2019, https://www.nytimes.com/2007/12/21/world/asia/21transfer.html.

Kyoto Protokolü'nün aksine imzacı devletler tarafından daha ulaşılabilir hedefler belirlenen Paris Anlaşması ise imzalandığı 2015 yılı itibariyle çok daha geniş katılımlı bir anlaşma haline gelmiştir. Alman hükümeti de 2050 İklim Eylem Planı[60] ile bu anlaşmaya açık bir şekilde desteğini ortaya koyarken AB içindeki iklim politikalarında öncü bir rol almakta, AB dışında da az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin eylem kapasitelerini güçlendirmek amacıyla aktif destek sağlamaktadır. Bu konuda "Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu – GİZ" aracılığıyla Pakistan, Mali, Namibya, Honduras, Fiji gibi tekil ülkeler yanında Karayip ülkelerini kapsayan bölgesel destek programları da Alman hükümeti tarafından finanse edilerek hayata geçirilmiştir.[61]

Buna karşılık Amerikan Başkanı Donald Trump'ın mümkün olan en kısa sürede Paris Anlaşması'ndan çekilme isteği Almanya tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Trump'ın "kötü bir anlaşma" olarak nitelendirdiği ve ABD'nin bir "enerji süper gücü" olmasını engellediğini iddia ettiği bu anlaşmadan çıkmasının küresel iklim değişikliği ile mücadeleye iki açıdan engel olacağı beklenmektedir. İlk olarak, ABD'nin ayrılma kararı ile hali hazırda tek başına küresel sera gazı emisyonun yaklaşık yüzde 15'ine sebep olan ve Çin'in ardından ikinci sırada bulunan ABD'nin çevreye etkisinin artarak devam etmesi beklenmektedir. Öte taraftan, ABD'nin anlaşmadan çekilen ilk ülke olma kararı iklim değişikliği ile mücadelede kötü performans gösteren diğer ülkelerin üzerine yapılacak uluslararası baskının etkisinin de azalmasına yol açacaktır. Bu yönüyle mümkün olan her fırsatta iklim değişikliği ile küresel mücadelenin öncüsü olmayı hedefleyen Almanya'nın uluslararası diplomatik çabalarının da büyük oranda erozyona uğraması beklenen bir gelişme olacaktır.

3. İran ile Nükleer Anlaşma Müzakereleri

Almanya'nın uluslararası ilişkilerdeki artan rolünü gösteren en önemli girişimlerden biri de 2015 yılında imzalanan ve İran'ın nükleer faaliyetlerini sınırlandırma karşılığında, uygulanan uluslararası yaptırımların kaldırılmasını öngören anlaşma olmuştur. P5+1 olarak nitelendirilen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) daimî üyesi 5 ülke ile birlikte Almanya'nın katıldığı bu görüşmelerde, aktif rol olarak anlaşmanın yapılmasına büyük

---

[60] Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety (BMUB), *Climate Action Plan 2050: Principles and goals of the German government's climate policy*, (Berlin: BMUB, 2016), https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Pools/Broschueren/klimaschutzplan_2050_en_bf.pdf.

[61] Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ), *NDC Assist: Contributing to the NDC Partnership*, (Bonn: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit(GIZ), 2017), https://www.giz.de/en/downloads/giz2017_en_NDC_Assist_Factsheet.pdf.

katkı sağlayan Merkel hükümeti için bu anlaşma şüphesiz bir uluslararası prestij kaynağı olarak görülmüştür. Aynı zamanda, Alman hükümetinin uluslararası krizlerin çözümünde diyalog ve iş birliğini öne çıkaran sivil yaklaşımının da hayata geçirildiği önemli bir örnek olmuştur.

Ancak diğer pek çok uluslararası gelişmede olduğu gibi Başkan Trump Mayıs 2018'de "korkunç, tek taraflı" ve "özünde kusurlu" olarak değerlendirdiği bu anlaşmadan çekilme kararı Almanya'nın sivil dış politika vizyonunun inandırıcılığına da darbe vurmuştur. Aynı zamanda İran'ın en önemli Avrupalı ticaret partneri olarak ABD'nin İran'a yaptırımlarını tekrar yürürlüğe koymasıyla bu ülkeyle ticaret yapan tüm şirketleri yaptırımlarla tehdit etmesi ve İran pazarından çıkmaya zorlaması ticari açıdan da Almanya'yı zor duruma sokan bir gelişme olmuştur. Her ne kadar ABD'nin İran'a yeniden BM çerçevesinde yaptırım uygulama niyeti Almanya, Fransa ve İngiltere'nin ortak girişimleriyle ertelenerek anlaşmanın devamlılığı bir süre için sağlanabilmiş olsa da ABD'nin verdiği bu açık mesaj İran tarafında da anlaşmaya yönelik şüpheleri arttırmıştır.[62]

V. Almanya'nın Yeni Dış Politika Stratejisi

Şüphesiz bu birbirinden farklı alanlarda ortaya çıkan güncel problemlerin yansımaları ve çözüme yönelik tartışmalar yakın dönemde Alman siyasetini de doğrudan etkilemiştir. Esasında ilk olarak 2014 yılındaki Münih Güvenlik Konferansı sırasında Cumhurbaşkanı Joachim Gauck, Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier ve Savunma Bakanı Ursula von der Leyen tarafından yapılan konuşmalarda Almanya'nın takip ettiği dış politika ile özellikle müttefik ülkelerin Almanya'dan beklentileri arasındaki uçurum, üst düzey Alman siyasetçiler tarafından ilk kez bu kadar açık bir dille ifade edilirken, Almanya'nın tıpkı müttefikleri gibi uluslararası arenada daha fazla sorumluluk alma gerekliliği net bir şekilde ortaya konmuştur.[63] Daha sonra Alman siyaset literatürüne "Münih Mutabakatı" olarak da geçen bu gelişmeyi takiben Dışişleri Bakanlığı'nın başlattığı "Review 2014" projesi çerçevesinde çeşitli ülkelerden birçok dış politika uzmanına Alman dış politikasının problemli alanları ve buna karşı hangi politika değişikliklerine gidilebileceği hakkında iki temel soru yöneltilmiştir.[64] Sonucu bakımından çok radikal değişikler önermese de bir yıl boyunca süren bu proje aracılığı ile dış politika

[62] "UK, France, Germany oppose US deadline to reimpose sanctions on Iran," Deutsche Welle, September 19, 2020, Erişim Tarihi: September 20, 2020, https://p.dw.com/p/3ihob.

[63] Bastian Giegerich ve Maximilian Terhalle. "The Munich consensus and the purpose of German power," *Survival* 58, no 2 (2016): 156-157.

[64] Federal Foreign Office, *Review 2014: Crisis, Order,Europe*, (Berlin, Federal Foreign Office, 2015), 4, https://www.auswaertiges-amt.de/blob/692042/cef1f6308ebdb0d2d7c62725089c4198/review2014-data.pdf

tartışması başta akademik çevreler olmak üzere daha geniş bir katılıma ulaşmış, dış politikada yeni bir yol belirlenmesi yolunda oluşturulmaya çalışan kamuoyu desteğine yönelik ilk ciddi çalışma yapılmıştır.

Bu konuda atılan daha radikal adım ise 10 yıllık bir aradan sonra güncellenerek 2016 yılında Alman hükümeti tarafından yayınlanan "Beyaz Kitap" (Weißbuch) isimli güvenlik strateji belgesi olmuştur. Almanya'nın güvenlik ortamının çok kısa bir dönem içinde daha da karmaşık, değişken, dinamik ve dolayısıyla öngörülemeyen bir hale dönüştüğünü ifade eden bu belge ile Almanya'nın ekonomik, politik ve askeri açılardan küresel düzenin şekillenmesinde liderlik rolü alarak aktif bir şekilde yer alma sorumluluğu vurgulanmıştır. Bunu yaparken de özellikle AB, NATO, AGİT gibi ittifak ve iş birliği anlaşmalarının önemine özel olarak değinilmiştir.[65] Takip eden 2017 yılında ise Steinmeier ve von der Leyen gibi üst düzey Alman karar alıcıların yanında Kofi Annan, Bill Gates gibi 140 tanınmış toplumsal figürün katılımıyla oluşturulan "Almanya'nın Yeni Sorumluluğu" platformu, Alman dış politikasının geleceği için on temel öneri sunmuştur. Bu öneriler arasında finansal istikrar, sürdürülebilir kalkınma ve kentleşme, küresel yoksulluk ve açlıkla mücadele, Afrika kıtası ile çok yönlü özel ilişki kurulması gibi sivil girişimlerin yanında, AB'yi aynı zamanda ortak bir savunma birliği haline getirme, savunma harcamalarını önemli ölçüde arttırma ve dünyada sayısı hızla artan otoriter rejimlere karşı gereken her türlü yaptırımı uygulama gibi askeri temelli önlemlere de vurgu yapılmıştır.[66] Bu açıdan değerlendirildiğinde, klasik Alman dış politika anlayışına göre oldukça yenilikçi önermeler de içeren bu belge ile Almanya'nın hedeflediği yeni dış politikanın çok daha realist bir çizgide olacağı ortaya çıkmıştır.

Uzun yıllar boyunca Almanya'nın yeni dış politikasının önünde engel olarak görülen önemli hususlardan biri kamuoyunun sahip olduğu çekingenlik olarak görülmüştür. Ancak özellikle son dönemlerde yaşanan dış politika krizleri sonucunda bu durum yerini daha bağımsız bir dış politika izlenmesi yönünde açık bir toplumsal desteğe bırakmıştır. Şüphesiz bu değişimin en önemli öğesi de Almanya ile ABD arasında son dönemde yaşanan krizler olmuştur. Örneğin ABD'den bağımsız bir dış politika izlenmesi konusunda Alman kamuoyundaki destek son yıllarda olağanüstü bir şekilde yükselirken güncel araştırmalar bu desteğin %72 seviyelerine ulaştığını göstermektedir.[67] Bu konuda, Almanya'nın savunma bütçesinin arttırılması konusunda uzun

---

[65] Federal Government of Germany, *White Paper 2016: On German Security Policy and the Future of the Bundeswehr*, (Berlin: Federal Ministry of Defence, 2016), 22.

[66] Wolfgang Ischinger ve Dirk Messner, ed., *Deutschlands neue Verantwortung: Die Zukunft der deutschen und europäischen Außen-, Entwicklungs-und Sicherheitspolitik*, (Berlin: Econ, 2017).

[67] Poushter ve Castillo, *Americans and Germans Disagree on the State of Bilateral Relations, but Largely Align on Key International Issues*, 2-12.

yıllardır isteksiz bir tutum gösteren Alman kamuoyu, bağımsız bir dış politika için savunma bütçesinin ikiye katlanmasını dahi %52 oranında kabul etmektedir. Aynı şekilde Alman kamuoyunun sadece 5'te 1'i ABD'nin sağladığı nükleer güvenlik şemsiyesine bağlı kalmayı desteklemektedir.[68] Tüm bu kamuoyu yoklamaları birlikte değerlendirildiğinde ise Alman kamuoyunun dış politikadaki muhtemel bir değişiklik ve özerkliğe olan desteği açık bir şekilde görülmektedir.

Bu aşamada Almanya'nın sahip olduğu en büyük avantajlardan biri de 2013-2019 yılları arasında Alman Savunma Bakanlığı görevini üstlendiği sırada Almanya'nın savunma ve dış politika alanlarındaki sorumluluğunun artması gerektiğini savunan baş siyasi aktörlerden Ursula von der Leyen'nin Aralık 2019 itibariyle AB Komisyonu'nun yeni başkanı olarak göreve gelmesidir. Daha göreve gelmeden yaptığı vizyon açıklamasında Avrupa için "gücün dilini kullanmak" ve "kendi kaslarını geliştirmek" zorunluluklarına vurgu yapan von der Leyen, gelecek dönemde de Almanya'nın aktif politikası ile AB dış politikasının aynı çizgide olacağının sinyalini vermiştir.[69] Alman karar alıcılar için de değişen dış ve güvenlik politikasında AB kurumsal yapısı içinde uyumlu bir ilerleme kaydedilmesi şüphesiz en büyük önceliklerden biri konumundadır. Bu siyasetin öncü isimlerinden von der Leyen'in AB içinde böyle önemli bir konuma gelmesi, orta ve uzun vadede ABD'den daha bağımsız bir dış politikanın getirdiği ek siyasi, ekonomik ve askeri yüklerin AB üyeleri arasında paylaşılması konusunda büyük bir katkı sağlayacaktır.

Bu süreçte Almanya'nın önündeki en büyük belirsizliklerden biri 2021 yılı sonunda gerçekleşmesi beklenen ve Şansölye Merkel'in aday olarak katılmayacağını açıkladığı federal seçimlerden sonra ortaya çıkacak siyasi tablo olacaktır. Her ne kadar Merkel 2005 yılından beri yürüttüğü şansölyelik görevi süresince Almanya'nın yaşadığı tüm siyasi ve ekonomik krizlerin neredeyse tek başına üstesinden gelmiş olsa da arkasında herhangi bir siyasi varis bırakamamıştır. Bu amaca yönelik işaret ettiği kimi adayların daha Merkel görevinden ayrılmadan bu görevi üstlenemeyeceklerinin belli olması esasında Hristiyan demokratların yaşayacağı daha büyük bir liderlik savaşının da habercisi olmaktadır. Aynı zamanda hükümet ortağı partiler arasında yaşanan ideolojik gerginlikler ile artık görmezden gelinemeyecek şekilde parti sistemine yerleşen aşırı sağcı AfD'nin siyasette yarattığı istikrarsızlık da yeni dönemde Almanya'nın aşması gereken sorunlar olacaktır.

---

[68] Körber Stiftung, *The Berlin Pulse 2019/2020: German Foreign Policy in Perspective*, (Berlin: Körber Stiftung, 2019), Erişim Tarihi: Aralık 24, 2019, https://www.koerber-stiftung.de/fileadmin/user_upload/koerber-stiftung/redaktion/the-berlin-pulse/pdf/2019/TheBerlinPulse_2019_FINAL.pdf,10.

[69] "AB'nin yeni patronu vizyonunu açıkladı," *Deutsche Welle*, Kasım 8, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://p.dw.com/p/3Sj6l.

Almanya'nın yeni bir dış politika stratejisi oluşturması önündeki en büyük engel ise bu tarz büyük bir değişimi gerçekleştirebilmek için gereken kaynak ve kapasite konusundaki yetersizliğidir. Şüphesiz Alman karar alıcıların tasarladıkları bu yeni dış politika vizyonu başta barışçıl çözümler, daha fazla uluslararası iş birliği ve diyaloğa dayanırken son zamanlarda sayıları hızla artan barışçıl çözümlerin yetersiz kaldığı durumlarda ise askeri yöntemlere başvurulabileceğini göstermiştir. Ancak Alman ordusu askeri kaynak ve kapasitesi şu an için bu beklentiyi karşılamaktan oldukça uzak bir durumdadır. Her ne kadar yıllık savunma bütçesi halen NATO için belirlenen milli gelirin %2'si hedefinin altında kalsa da dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olarak Almanya'nın kaynak ve kapasite sorunu temel olarak finansal yetersizliklerden kaynaklanmamaktadır. Aksine, aşırı bürokrasi, yetersiz personel sayısı ve eğitimi ile savaş uçağı, tank, savaş gemisi alanlarında çok düşük operasyonel hazırlık oranları gibi esasında kaynakların verimsiz yönetilmesine dayanan bu problemlere henüz bir çözüm bulunamamıştır.[70] Bunun yanında özellikle Alman Komando Özel Kuvvetleri içinde organize olduğu belirtilen radikal aşırı-sağ gruplar sebebiyle bu birliklerin bir kısmının lağvedilmek zorunda kalması ordu içindeki yönetimsel problemlere önemli bir örnek teşkil etmektedir.[71] Bu yönüyle bakıldığında Almanya'nın hızlı bir askeri reforma duyduğu ihtiyaç sadece yeni dış politika perspektifinden değil her yönüyle bağımsız ve sorumlu bir dış politika ve savunma stratejisi geliştirilebilmesi açısından azami öncelik taşımaktadır.

Sonuç

Birleşme sonrası Almanya'nın karşılaştığı pek çok siyasi ve ekonomik kriz Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde izlediği dış politika stratejisini değişime zorlayarak yeni stratejilerin tartışılmasının önünü açmıştır. Her ne kadar karar alıcılar bu değişimi Almanya'nın artan küresel sorumluluğu açısından değerlendirmiş olsalar da Almanya'nın elli yıldan fazla bir süredir takip ettiği "sınırlandırılmış" dış politika geleneğini tamamen bırakabilmesi henüz tam olarak mümkün olamamıştır. Bu konuda değişimin öncüsü olan siyasi iktidar hem akademik hem toplumsal alanda bu konunun uzun süre tartışılmasına müsaade ederek toplumun farklı kesimlerinin bu sürece katılmasını sağlamış böylece kendine daha geniş bir hareket alanı

[70] German military lacks equipment and recruits, says damning report, *Deutsche Welle*, Ocak 29, 2019, Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019, https://p.dw.com/p/3COCq.

[71] "Germany far right: Elite KSK commando force 'to be partially disbanded,'" *BBC,* Haziran 30, 2020, Erişim Tarihi: Eylül 13, 2020, https://www.bbc.com/news/world-europe-53237685.

yaratabilmiştir. 2004-2010 yılları arasında Federal Cumhurbaşkanlığı görevini yapan Horst Köhler'in, Almanya gibi "güçlü bir dış ticaret yönelimi bulunan ve dolayısıyla dış ticarete bağımlı bir ülkenin, icab ettiğinde, yani acil bir durum söz konusu olduğunda, çıkarlarını koruyabilmesi için askerî gücün de elzem olduğunu bilmesi gerekir"[72] şeklindeki sözleri nedeniyle ortaya çıkan siyasi ve toplumsal baskı neticesinde istifa etmek zorunda kaldığı düşünüldüğünde, o günden yaklaşık on yıl sonra Alman savunma bakanının Suriye'de uluslararası bir askeri operasyonun öncülüğünü yapma teklifi dahi Almanya'nın siyasi ve toplumsal yönleriyle yeni bir dış politikaya artık hazır olduğunu göstermektedir.

Buna rağmen Almanya'nın önünde bulunan siyasal, askeri ve ekonomik belirsizlikler bu değişimi sancılı bir hale getirmektedir. Siyasi açıdan bakıldığında 2021 sonu itibariyle Merkel sonrası Almanya'nın dış politikada hangi eksene ağırlık vereceği şu an için cevap verilmesi kolay olmayan bir soru olarak görülmektedir. Güvenlik politikaları açısından ise Alman ordusunun yakın zamanda çözülmesi çok zor olan yapısal problemleri de yine ABD'den bağımsız bir güvenlik politikası oluşturulmasında kapasite ve kaynak yönünden önemli bir eksikliği işaret etmektedir. Son olarak ekonomi perspektifinden bakıldığında koronavirüs salgınının yarattığı büyük ekonomik çalkantı tıpkı Avrupa borç krizindeki gibi AB'yi ve avroyu güçlü tutma yükünü bir kez daha Almanya'ya yüklemiştir. Bununla birlikte iklim değişikliği ve siber ataklar gibi konvansiyonel olmayan güvenlik tehditleri de önümüzdeki dönemde dikkate alınması gereken diğer güvenlik alanlarını oluşturmaktadır.

Tüm bunlara rağmen, uluslararası ilişkileri medenileştirme projesi gibi ulaşılması çok zor hedefler yerine Alman siyasi tarihi ve kültürü çerçevesinde gerçekleştirilebilecek "jeoekonomik güç" konsepti Almanya'nın yeni dönemdeki temel dış politika hedefleri ile oldukça uyumlu görünmektedir. Alman karar alıcıların ortaya koyduğu "sorumluluk" kavramı etrafında şekillenebilecek bu dış politika konsepti küresel ve yerel krizlere karşı AB ekseninde iş birliği odaklı bir çözüm anlayışı sunarken, gerektiği durumlarda askeri çözümler dahil Almanya'nın ulusal çıkarlarının korunmasını sağlayacaktır. Ancak bu noktada elzem olan uluslararası düzenin içinde bulunduğu değişimin iyi okunarak, beklentiler ile sahip olunan kaynaklar arasındaki dengenin iyi bir şekilde kurulması olacaktır.

[72] "Almanya Cumhurbaşkanı Köhler istifa etti," *Deutsche Welle*, Mayıs 31, 2010, Erişim Tarihi; Aralık 30, 2019, https://p.dw.com/p/Ne4d.

Kaynakça

Banchoff, Thomas. "German identity and European integration."*European Journal of International Relations* 5.3 (1999): 259-289.

Crawford, Beverly. İnceleme: *The Paradox of German Power*, Hans Kundnani, *German Politics and Society* 34, no.2 (2016), 98-102.

Crawford, Beverly."German power and 'embedded hegemony' in Europe." İçinde *The Routledge Handbook of German Politics & Culture*, editör Sarah Colvin, 329-348. New York: Routledge, 2015.

Federal Foreign Office. *Review 2014: Crisis, Order, Europe*. Berlin, Federal Foreign Office, 2015. https://www.auswaertiges-amt.de/blob/692042/cef1f6308ebdb0d2d7c62725089c4198/review2014-data.pdf.

Federal Government of Germany. *White Paper 2016: On German Security Policy and the Future of the Bundeswehr*. Berlin: Federal Ministry of Defence, 2016.

Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ).*NDC Assist: Contributing to the NDC Partnership*. Bonn: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), 2017. https://www.giz.de/en/downloads/giz2017_en_NDC_Assist_Factsheet.pdf.

Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Building and Nuclear Safety (BMUB). *Climate Action Plan 2050: Principles and goals of the German government's climate policy*. Berlin: BMUB, 2016. https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Pools/Broschueren/klimaschutzplan_2050_en_bf.pdf.

Freud, Corrina ve Volker Rittberger. "Utilitarian-Liberal Foreign Policy Theory." İçinde *German Foreign Policy Since Unification: Theories and Case Studies*, editör Volker Rittberger, 68-104. New York: Manchester University Press, 2001.

Giddens, Anthony. *Turbulent and mighty continent: What future for Europe?*. Cambridge: Polity Press, 2013.

Giegerich, Bastian ve Maximilian Terhalle. "The Munich consensus and the purpose of German power." *Survival* 58, no 2 (2016): 155-166.

Haftendorn, Helga. *Coming of age: German foreign policy since 1945.* Lanham: Rowman & Littlefield, 2006.

Harnisch, Sebastian ve Hanns W. Maull. "Introduction." İçinde *Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic,* editörler Sebastian Harnisch ve Hanns W. Maull, 1-9. Manchester: Manchester University Press, 2001.

Hellman, Gunther. "Fatal Attraction? German Foreign Policy and IR/Foreign Policy Theory." *Journal of International Relations and Development* 12, no.3 (2009): 257-292.

Ischinger Wolfgang ve Dirk Messner, editörler. *Deutschlands neue Verantwortung: Die Zukunft der deutschen und europäischen Außen-, Entwicklungs-und Sicherheits politik*. Berlin: Econ, 2017.

Janning, Joseph. "An 'existential question' for Europe – or for Merkel herself?. "*European Council on Foreign Relations*. Haziran 20, 2018. Erişim Tarihi: Aralık 20, 2019. https://www.ecfr.eu/article/commentary_an_existential_question_for_europe_or_for_merkel_herself.

Kagan, Robert. "The New German Question: What Happens When Europe Comes Apart?." *Foreign Affairs* 98, no 3 (2019): 108-120.

Katzenstein, Peter, J. "United Germany in an Integrated Europe." *Current History* 96 (1997): 116-123.

Katzenstein, Peter, J. "United Germany in an Integrating Europe." İçinde *Tamed Power: Germany in Europe,* editor Peter J. Katzenstein, 1-48. Ithaca: Cornell University Press, 1997.

Körber Stiftung. *The Berlin Pulse 2019/2020: German Foreign Policy in Perspective*. Berlin: Körber Stiftung, 2019. Erişim Tarihi: Aralık 24, 2019.https://www.koerber-stiftung.de/fileadmin/user_upload/koerber-stiftung/redaktion/the-berlin-pulse/pdf/2019/TheBerlinPulse_2019_FINAL.pdf.

Kundnani, Hans."The Concept of 'Normality' in German Foreign Policy since Unification." *German Politics and Society* 30, no 2 (2012): 38-58.

Kundnani, Hans."Germany as a Geo-economic Power." *The Washington Quarterly* 34, no 3 (2011): 31-45.

Masala, Carlo. "Chinas Geopolitische Ambiotionen." İçinde *China: Perspektiven und Herausforderungen*, editörler Daniela Hebbel ve Catharina Deflou, 13-19. Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, 2018.

https://www.bmvg.de/resource/blob/22628/b0a4a5e62c8754bc97a128c5f1e1d561/20180306-china-perspektiven-und-herausforderungen-data.pdf.

Masala, Carlo. "Möglichkeiten einer Neu orientierung deutscher Außen- und Sicherheitspolitik," *Zeitschrift für Politik* 56, no 4 (2009): 454-466.

Masala, Carlo. "Don't Worry, Be Happy. Eine Erwiderung auf Gunther Hellmann." *Welt-Trends, Zeitschrift für Internationale Politik und Vergleichende Studien* 43 (2004): 52-56.

Michta, Andrew A. "Transatlantic Tribulations: Without the US, European Defense Will Fall to Pieces." *The American Interest*. Ekim 23, 2019. Erişim Tarihi:

Aralık 30, 2019. https://www.the-american-interest.com/2019/10/23/without-the-us-european-defense-will-fall-to-pieces/.

Mion, Giordano ve Dominic Ponattu. *Estimating the impact of Brexit on European countries and regions: Policy Paper*. Gütersloh, Bartelsmann Stiftung, 2019. https://www.bertelsmann stiftung.de/fileadmin/files/user_upload/EZ_Estimating_the_Impact_of_Brexit_2019_ENG.pdf.

Oppermann, Kai. "Deutsche Außenpolitik während der dritten Amtszeit Angela Merkels." İçinde *Zwischen Stillstand, Politik wandel und Krisen management: Eine Bilanz der Regierung Merkel 2013-2017*, editörler Reimut Zohlnhöfer ve Thomas Saalfeld, 619-642.Wiesbaden: Springer VS 2019.

Philippi, Nina."Civilian Power and War: The German Debate about Out-of-Area Operations 1990-99. " İçinde *Germany as a Civilian Power? The Foreign Policy of the Berlin Republic*, editörler Sebastian Harnisch ve Hanns W. Maull, 49-67. Manchester: Manchester University Press, 2001.

Poushter Jacob ve Alexandra Castillo.*Americans and Germans Disagree on theState of Bilateral Relations, but Largely Align on Key International Issues*. Washington DC: Pew Research Center, 2019. Erişim Tarihi: Aralık 24, 2019. https://www.pewresearch.org/global/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/Pew-Research-Center_U.S.-Germany-Relations-Report_2019-03-04.pdf.

Reichwein, Alexander. "Germany's Growing Power in EUrope: From Multilateral Collectivism Towards Re-Nationalization and Destabilization?." İçinde *Fear and Uncertainty in Europe: The Return to Realism?* editörler Roberto Belloni, Vincent Della Sala, ve Paul Viotti, 89-108. Cham: Palgrave Macmillan, 2018.

Rosecrance, Richard N. *Der neue Handelsstaat: Heraus for der ungen für Politik und Wirtschaft*. Frankfurt: Campus-Verlag, 1987.

Rotter, Andrea. "Germany and European Security: Ready to Leave the Comfort Zone Yet?." *American Institute for Contemporary German Studies*. Şubat 15, 2019. Erişim Tarihi: Aralık 30, 2019.https://www.aicgs.org/2019/02/germany-and-european-security-ready-to-leave-the-comfort-zone-yet/.

Sandschneider, Eberhard. "Deutsche Außenpolitik: eine Gestaltungsmacht in der Kontinuitätsfalle."*Aus Politik und Zeitgeschichte* 62.10 (2012): 3-9.

Schröder, Gerhard. *Siyasi Hayatım*. Çeviren: Çiğdem Canan Dikmen. İstanbul: Doğan Kitap, 2007.

Schwarz, Hans-Peter. *Republik ohne Kompass: Anmerkungenzur deutschen Au ßenpolitik*. Berlin: Propyläen Verlag, 2005.

Schwarz, Hans-Peter. *Diegezähmte Deutschen: Von der Machtbesessenheitzur Machtvergessenheit*. Stuttgart: DVA, 1985.

Staack, Michael. "China: Die Maritime Dimension." İçinde *China: Perspektiven und Herausforderungen*, editörler Daniela Hebbel ve Catharina Deflou, 21-33. Berlin: Bundes ministerium der Verteidigung, 2018.

https://www.bmvg.de/resource/blob/22628/b0a4a5e62c8754bc97a128c5f1e1d561/20180306-china-perspektiven-und-herausforderungen-data.pdf.

Staack, Michael. *Handelsstaat Deutschland: Deutsche Aussenpolitik in einem neuen İnternationalen System*. Paderborn: Ferdinand Schöningh Verlag, 2000.

Szabo, F. Stephen. *Germany, Russia, and the Rise of Geo-economics.* Londra: Bloomsbury, 2015.

Swanson, Ana. "White House to Impose Metal Tariffs on E.U., Canada and Mexico." İçinde *Trade Wars: Tariffs in the 21st Century*, editörler The New York Times Editorial Staff, 97-101. New York: Rosen Publishing, 2019.

Teaching, Research & International Policy. "TRIP Faculty Survey in Germany." September 9, 2014. https://trip.wm.edu/charts/#/bargraph/18/2765.

Weilandt, Ragnar."Will Brexit Change the EU's Foreign Policy?." *Survival* 61, no 2 (2019): 143-166.

Wendt, Alexander. "Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics." *International Organization* 46, no.2 (1992): 391-425.

Wirsching, Andreas. "Die Beziehungen zu den USA im Kontext der deutschen Außenpolitik 1982–1998." İçinde *Die Ära Kohl im Gespräch: Eine Zwischenbilanz*, editörler Günter Buchstab, Hans-Otto Kleinmann, Hanns Jürgen Küsters, 357-366. Köln-Weimar: BöhlauVerlag, 2010.